WYDAWNICTWA CENTRALNEJ BIBLJOTEKI WOJSKOWEJ

Nr. 6.

T. VII. R. 1930.

2—4. Wojskowe wiadomości bibljograficzne.

POLITYKA WOJSKOWA.

V. SEECKT, *Gen. Obst. — Landesverteidigung. Berlin, 1930, Verlag f. Kulturpolitik. Str. 94. — C. B. W. sygn. 114.722/II.*

Obrona państwa — według autora — to obrona nie tylko jego stanu posiadania ale i obrona oraz realizacja jego uprawnionych potrzeb. Podstawą obrony jest wojna; wojna w sensie obronnym. Wojna taka musi się opierać na szczególnie sprawnym aparacie, któryby w krótkim czasie, przy oszczędności zbędnego wciągania całego kraju w przesilenie długotrwałych zmagań, zapewniał szybki i decydujący wynik. Takim aparatem może być tylko wojsko zawodowe, stojące na najwyższym poziomie wyszkolenia, uzbrojenia i zaopatrzenia. Ono w sensie zaczepnym przeprowadzałoby obronę interesów państwa. Liczba jego, zgodnie z czynnikami geograficznemi, politycznemi, społecznemi, ekonomicznemi i kulturalnemi, powinna być ustalona dla każdego państwa układami międzynarodowemi i stać pod auspicjami Ligi Narodów. Dotyczyć to jednak ma liczby wojsk zawodowych. wszystko inne, jak stopień wyszkolenia tego wojska, zaopatrzenie, uzbrojenie i organizacja, uchylają się z pod układów międzynarodowych i są regulowane, według indywidualnego uznania i możliwości finansowych i przemysłowych każdego państwa. Autor oblicza siłę takiego wojska zawodowego dla Niemiec na 200.000 ludzi.

Obok siły zbrojnej, którą autor uważa za obronę pierwszego rzędu, posiadać powinno każde państwo siłę zbrojną, opartą na ogólnym obowiązku służby wojskowej, do której więc należą wszyscy obywatele kraju. Siła ta, do której zadań należy obrona granic własnego kraju, w ścisłym tego słowa znaczeniu, liczebnie wielokrotnie większa, przygotowaniem i zaopatrzeniem stoi — według autora — niżej od wojska zawodowego, jakkolwiek i ona winna być w czasie pokoju szkoloną, i drogą wymiany dowódców, utrzymywaną w ścisłej łączności z zamierzeniami i taktycznemi posunięciami wojska zawodowego.

Autor przewiduje coprawda, że taka organizacja „obrony Państwa" może być uznana za niebezpieczne siedlisko wojennych aspiracyj, nie mniej uważa, że rozwiązanie to, nie będąc więcej niebezpiecznem dla pokoju światowego niż obecne, jest więcej odpowiadające dzisiejszym wymaganiom wojskowym i politycznym.

Tak się przedstawiają główne myśli nowej książki znanego twórcy niemieckiej „Reichswehry" — gen. Seeckta.

GEOGRAFJA POLITYCZNA.

DOMBROWSKIJ N. — *Zapadnaja oblast'. Moskwa — Leningrad, 1930, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 88. — C. B. W. sygn. 79.543/II.*

Geograficzno - ekonomiczny zarys okręgu zachodniego Z. S. R. R., złożonego z Białoruskiej Sowieckiej Socjalistycznej Republiki oraz gubernij Smoleńskiej i Briańskiej, wchodzących w skład R. S. F. S. R.

Praca składa się z następujących rozdziałów:
I. Położenie; II. Przyroda; III. Ludność; IV. Zatrudnienie. Gospodarstwo rolne; V. Przemysł; VI. Handel i drogi; VII. Dalszy rozwój gospodarki okręgu zachodniego. VIII. Oświata; IX. Czego dokonała władza sowiecka; X. Ważniejsze dane statystyczne.

JONESCO - SISESTI G., *Directeur de l'Institut de recherches agricoles à Bucarest. — L'agriculture de la Roumanie pendant la guerre. Histoire économique et sociale de la Guerre Mondiale. (Série Roumaine). Paris, Publications de la Dotation Carnegie pour la Paix Internationale. Str. XII, 135. — C. B. W. sygn 114.557/II.*

Autor, jeden z najwybitniejszych znawców rolnictwa w Rumunji, dyrektor Instytutu Agronomicznego w Bukareszcie, w pracy swej, ogłoszonej w znanem wydawnictwie Carnegiego, kreśli dzieje ciężkiego kryzysu, jaki przejść musiało rolnictwo rumuńskie w okresie wojny światowej, gdy na skutek poniesionej klęski dwie trzecie Rumunji stało się krajem okupowanym, zmuszonym do zasilania swemi płodami rolniczemi w drodze przymusowej rekwizycji państw centralnych; Mołdawji zaś, która uchroniła się od tego losu, wypadło żywić nietylko własną ludność, znacznie powiększoną skutkiem napływu uchodźców, lecz również utrzymywać na swem terytorjum całą armję rumuńską.

Pociągnęło ta za sobą konieczność wprowadzenia mobilizacji rolniczej, połączonej z jak najintensywniejszą eksploatacją terenów, które ucierpiały ponad to skutkiem działań wojennych.

Praca składa się z pięciu rozdziałów: I. — Stan rolnictwa w Rumunji w początkach wojny europejskiej. II. — Rolnictwo Rumunji od chwili wybuchu wojny w r. 1914 do wystąpienia Rumunji na polu walki 15 sierpnia 1916. III. — Rolnictwo prowincyj zajętych przez armję niemiecką. IV. — Mobilizacja rolnicza na wolnem terytorjum Rumunji. V. — Rezultaty wojny. Odtworzenie gospodarki rolnej.

W wywodach swych dochodzi autor do wniosku, że pomimo dezorganizacji i zniszcznia, jakiemu uległo rolnictwo rumuńskie w drugim okresie wojny, podźwignęło się ono bardzo szybko ze swego upadku i obecnie nie jest zbyt daleko od kwitnącego przedwojennego stanu.

PRAWO, POLITYKA, NAUKI SPOŁECZNE, PUBLICYSTYKA.

HITLER ADOLPH—*Mein Kampf. München, 1930, Eher Nachfolger. Str. XVII 782. — C. B. W. sygn. 114.292/II.*

Autobiografja nowego trybuna polityki niemieckiej zapoznaje nas dokładnie z jego duchowem obliczem. Wpierwszej części p. t. Porachunek (Eine Abrechnung) opisuje autor początki życia, środowisko, z którego wyszedł, oraz początki swych wystąpień opartych na światopoglądzie politycznym, wytworzonym pod wpływem wiedeńskich i monachijskich stosunków politycznych. Krańcowy w ujmowaniu swego stosunku do ruchów socjalnych i położenia politycznego, z pełną zarozumiałości bezwzględnością, cechującą półinteligenta, wypowiada autor swoje poglądy, dobre dla agitacji i przejściowych sukcesów, lecz nie kwalifikujące go na męża stanu. W drugiej też części p.t. Narodowo-socjalny ruch (Die nationalsozialistische Bewegung) — ujmuje autor swój program polityczny w sposób właściwy zręcznemu i zdolnemu agitatorowi a nie przewidującemu i rozważnemu politykowi. Warto też zwrócić uwagę na podstawowy program autora, jeśli idzie o wytyczne co do jego polityki wschodniej, która w myśl jego założeń nie powinna mieć na względzie ani wojny zaborczej ani wojny odwetowej, lecz pokojowy podbój terenów dla populacyjnej, kulturalnej i politycznej możliwości rozwoju Niemiec — wojna może być dla tego celu użyta jako środek pomocniczy. Sapienti sat!

Książka ciekawa, już choćby tylko dlatego, że pozwala się zorjentować w poglądach i umysłowości kierowników t. zw. nowych Niemiec.

Die Gandhi - Revolution. Herausgegeben von Fritz Diettrich. Dresden, 1930. Wolfgang - Verl. Str. 214. — C. B. W. sygn. 114.721.

Zdarzenia polityczne w Chinach i Indjach angielskich uświadamiają coraz silniej myślących Europejczyków co do tego, że władający terenami azjatyckiemi

dalekim jest jeszcze od możności uważania siebie za ich posiadacza. Obok więc przeobrażeń w Chinach skupiają na sobie uwagę wszystkich polityków wypadki indyjskie a wśród nich osoba Gandhiego. Potężna indywidualność tego obrońcy niepodległości Hindusów, nowa forma walki politycznej, zastosowana przez niego (Non-cooperation) i wykazująca poważne sukcesy, nie tylko jako hasło skupiające wielomiljonowe rzesze Hindusów ale i jako zmuszająca do znacznych ustępstw politycznych władców Indji — nakazuje literaturze politycznej śledzić skrupulatnie wszystkie posunięcia Gandhiego. Jedną z ciekawszych książek w tym względzie jest omawiane dzieło, stanowiące cykl referatów poważnych autorów, oświetlających wszechstronnie osobę, poglądy i rolę Gandhiego. Na książkę tę składają się następujące referaty: 1) Wstęp — przez Diettricha; 2) Gandhi i Europa — przez Dra Brauna; 3) Gandhi, polityk ducha — przez prof. Ewalda; 4) Propaganda a polityka — przez prof. Ragaza; 5) Polityka a religja — przez dra Pragera; 6) Stosunek Gandhiego do pokojowego ruchu zachodniej Europy — przez dra Boblera; 7) Od władzy prawa do władzy ludu — przez dra Schieckla; 8) Gandhi i politycy angielscy — przez Wellocka; 9) Kazanie o Gandhim — przez ministra Holmesa; 10) Mahatma Gandhi a Tołstoizm — przez prof. Birukoffa; 11) Gandhi, polityka i my — przez dra Bubera; 12) Przemoc i miłość — przez prof. Birukoffa; 13) Mowa obronna wypowiedziana przez Gandhiego przed sądem angielskim, podająca powody wystąpienia Gandhiego oraz charakteryzująca główną tezę jego programu politycznego: Non - cooperation, Non - Violence.

BORSKI ST. — *Prasa polska w Z. S. R. R. Moskwa, 1929, Centralne Wydawnictwo Ludów Z. S. R. R. Str. 44. — C. B. W. sygn. 37.528/I.*

Wbrew swemu tytułowi broszura podaje wiadomości nietylko o prasie polskiej wychodzącej na terenie Związku Sowieckiego, lecz również o polskim ruchu wydawniczym wogóle. Po scharakteryzowaniu zadania i roli prasy w państwie socjalistycznem, autor poświęca kilka słów prasie polskiej w Rosji przedrewolucyjnej, poczem przechodzi do właściwego tematu t. j. do przedstawienia powstania i rozwoju polskiej prasy komunistycznej. Na końcu daje obraz polskiego ruchu wydawniczego w Z. S. R. R. podczas dziesięciolecia 1917 — 1927 r.

Broszura składa się z następujących rozdziałów: I Prasa narzędziem walki i budownictwa. II Prasa polska w caracie; III Pisma polskie w Z. S. R. R.; IV Bilans polskiej prasy perjodycznej w Z. S. R. R.; V Książki polskie w Z. S. R. R.; VI Dorobek książkowy.

Na końcu podane są tablice, przedstawiające: 1) Rozwój wydawnictwa według lat; 2) Rozwój poszczególnych działów literatury według lat; 3) Produkcję Centralnego Wydawnictwa Ludów Z. S. R. R. w ciągu 5 lat pracy (1923 — 1928).

KITAJGORODSKIJ P. — *Egipiet w borbie za niezawisimost'. Moskwa, 1925, Naucznaja Associjacja Wostokowiedienija pri C. I. K. S. S. S. R. Str. 108. — C. B. W. sygn. 79.517/II.*

Jest to zarys społeczno-gospodarczej struktury Egiptu i rozwoju jego stosunków politycznych doprowadzony do r. 1925. Składa się on z następujących rozdziałów:

I Położenie Egiptu w XIX w. przed okupacją angielską; II Od okupacji angielskiej do wojny 1914 — 1918 r.; III Stan gospodarczy Egiptu podczas wojny i w pierwszych latach po wojnie; IV Stosunki agrarne; V Sprawa Sudanu; VI Oświata; VII Ruch narodowo-rewolucyjny; VIII Ugrupowania partyjne; IX Ruch robotniczy; X Sytuacja kobiety egipskiej; XI Angielska Partja Robotnicza i Egipt; XII Rozbójnicze ultimatum.

Na końcu książki znajduje się 5 tablic statystycznych, dotyczących produkcji bawełny i cen ziemi.

KITAJGORODSKIJ P. i PURIECKIJ B. — *Ałżir. Marokko, Tunis w borbie za niezawisimost'. Moskwa, 1925, Naucznaja Associjacja Wostokowiedienija pri C. I. K. S. S. S. R. Str. 102. — C. B. W. sygn. 79.521/II.*

Praca przedstawia zarys ruchu wyzwoleńczego w Afryce północnej, na tle warunków społeczno-gospodarczych i politycznych. Dzieli się ona na 2 części z któ-

rych pierwsza złożona ze wstępu i rozdziałów: I Algierja, II Tunetanja i III Trypolitanja i Cyrenaika napisał Kitajgorodskij. Część druga poświęcona zagadnieniu marokańskiemu napisana została przez Purieckiego. Składa się ona z następujących rozdziałów: I Ogólny rzut oka na Marokko; II Marokko i imperjalistyczna polityka państw europejskich; III Narodowo - wyzwoleńcza walka w Marokko.

KOKORIN M. — *Partaktiw i zadaczi oborony S. S. S. R. Moskwa — Leningrad, 1930, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 96.— C. B. W. sygn. 79.566/I.*

Autor określa zadania agitacji i propagandy w sprawach niebezpieczeństwa wojny. Szczegółowo zatrzymując się na roli, jaką ma dla celów obrony 5-letni plan gospodarki narodowej, przechodzi do konkretnego zobrazowania zadań propagandy wojskowej w ogólnym systemie roboty propagandystycznej. Obok tego zostały opracowane zagadnienia kierownictwa partyjnego propagandy wojskowej, udział komunistycznego związku młodzieży w propagowaniu w masach wiedzy wojskowej, zadania związków zawodowych oraz szerokich kół społeczeństwa w dziele obrony kraju.

ROSENTAL K. — *Ekonomiczeskij stroj i klassy w S. S. S. R. Moskwa — Leningrad, 1929, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 154.—C. B. W. sygn. 79.016/II.*

Popularny zarys socjologji marksowskiej przystosowany do aktualnej sytuacji Związku Sowieckiego. Książka składa się z 7 rozdziałów: I Dlaczego trzeba znać ustrój ekonomiczny społeczeństwa; II Ustrój ekonomiczny i metody walki klasowej; V Włościanie i klasa robotnicza; VI Walka o włościaństwo; VII W jakim kierunku idzie nasz rozwój.

RAFES M. — *Oczerki istorii jewriejskogo raboczego dwiżenija. Moskwa — Leningrad, 1929, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 255. — C. B. W. sygn. 79.031/II.*

Autor postawił sobie zadanie przedstawić jak w żydowskim ruchu socjalistycznym na terytorjum Z. S. R. R. kierunek komunistyczny odniósł zwycięstwo nad kierunkami o zabarwieniu nacjonalistycznem jak Bund i Poalej-Sjon. Praca składa się z następujących rozdziałów:

I Pod naciskiem kapitalistów, katów carskich i bezprawia; II Pierwsze kroki żydowskiego ruchu robotniczego; III Rozgraniczenie sił wśród Żydów; IV Lata panowania „ekonomizmu"; V Lata kryzysu ruchu socjal-demokratycznego i utworzenia partji bolszewickiej; VI Wzrost nacjonalizmu i wystąpienie Bundu z Rosyjskiej Socjal - Demokratycznej Robotniczej Partji; VII Nacjonalizm żydowski i jego wpływ na żydowski ruch robotniczy; VIII Przegrupowanie sił politycznych wśród Żydów w okresie pierwszej rewolucji; IX Robotnicy żydowscy w pierwszej rewolucji; X Pomiędzy dwoma rewolucjami; XI Drobnomieszczańscy socjaliści żydowscy na usługach burżuazji (po rewolucji masowej); XII Przewrót listopadowy; XIII Zwycięstwo komunizmu i rozpadnięcie się żydowskich partij socjalistycznych. XIV Robotnik żydowski w pracy nad budową socjalizmu w Z. S. R. R

TROCKIJ L. *Permanentnaja riewolucija. Berlin, 1930, „Granit". Str. 170· — C. B. W. sygn. 79.410/II.*

Autor przeprowadza tutaj swoją tezę ciągłości procesu rewolucyjnego wykluczającą możliwość ustroju socjalistycznego w jednym tylko kraju. Zdaniem jego prawdziwy socjalizm zapanować może tylko po rewolucji światowej.

Książka składa się ze wstępu i epilogu oraz 8 rozdziałów:

I Charakter tej pracy i jej cel; II Permanentna rewolucja nie stanowi „skoku" proletarjatu, lecz przebudowę narodu pod kierownictwem proletarjatu; III Trzy czyn-

niki „dyktatury demokratycznej": klasy, zadania i mechanika polityczna; IV Jak wyglądała teorja rewolucji permanentnej w praktyce; V Czy istniała u nas „dyktatura demokratyczna" i kiedy właściwie? VI O przeskakiwaniu przez stopnie rozwoju historycznego; VII Co oznacza teraz hasło dyktatury demokratycznej dla Wschodu? VIII Od marksizmu do pacyfizmu.

W epilogu Trockij formułuje 14 wniosków, wynikających z wywodów jego książki.

KJELLEN RUDOLF — *Die Grossmächte vor und nach dem Weltkriege. 22 Aufl. hgben v. Haushofer. Leipzig — Berlin, 1930, Teubner. Str. 348 — C. B. W: sygn. 114.531/II.*

Wielokrotnie tłumaczone i wydawane dzieło wielkiego uczonego szwedzkiego. prof. Kjellena ukazało się obecnie, po śmierci autora w gruntownem przerobieniu wybitnych uczonych niemieckich prof. Hassingera (opracował Austrję i t. zw. państwa sukcesyjne oraz Włochy i Francję), prof. Obsta (opracował Anglję i Rosję), prof. Maulla (opracował Północną i Południową Amerykę) oraz prof. Haushofera (opracował rozdziały treści ogólnej oraz Niemcy i Wschodnią Azję). Przerabiający starali się dostosować ostatnie wyniki badań oraz wnioski z ostatnio zaszłych przemian politycznych do naczelnych myśli prof. Kjellena, dając w ten sposób z pietyzmem wykonane w duchu jego wskazań nowoczesne dzieło.

Książka rozpada się obecnie na 4 części, z których pierwsza omawia wielkomocarstwowy system przedwojenny, a w nim następujące państwa: Niemcy, Austrję, Włochy, Francję, Anglję, Rosję, Stany Zjednoczone i Japonję. Druga część poświęcona jest wojnie światowej; trzecia część omawia powojenny układ wielkomocarstwowy, a w szczególności: Niemcy, Austrję i państwa sukcesyjne, Włochy, Francję, Wielką Brytanję, Rosję Sowiecką, Stany Zjednoczone Am. Północnej, Azję Wschodnią i Amerykę Południową.

W czwartej części, poświęconej zagadnieniom ogólnym, rozważają autorowie istotę potęgi wielkomocarstwowej, Ligę Narodów i ewentualne konsekwencje i przekształcenia dzisiejszego położenia światowego.

Zamyka dzieło wykaz literatury i statystyczny dodatek, ilustrujący podstawowe składniki potęgi państw, które dzieło omawia.

BERNDORF H. R. — *Diplomatische Unterwelt. Stuttgart, 1930, Dieck. Str 309 — 5 faks. — C. B. W. sygn. 114.726/II.*

Autor wychodzi z założenia, że polityce świata wytyczają drogę nie władcy i nie dyplomaci, lecz ukryte, konspiracyjnie działające siły t. zw. biur informacyjnych czyli oddziałów wywiadowczych. W 12 obrazach odmalowuje autor różnorodne zdarzenia, w których te siły zadecydowały ostatecznie o sytuacji politycznej. Przedstawione sprawy dotyczą różnej treści i rozmaitych państw, zarówno europejskich jak i pozaeuropejskich. I tak w ustępie: „Depesze z Górnego Śląska oraz Mr. Roberts z Liwerpoolu" — omawia intrygę angielskiej Inteligence - Service przeciw projektowanej akcji polsko - francusko - tureckiej w sprawie Górnego Śląska. W ustępie p.t. „To jest G. P. U. Siniore kpt. Reily — przedstawia mistrzowskie usidłanie angielskiego wywiadowcy przez rosyjską G. P. U. W ustępie p.t. „Członek G. P. U. Kroszko w berlińskim Tiergarten" — opisuje ciekawe wywiady prowadzone przez angielskiego i bolszewickiego wywiadowcę. W ustępie p.t. Macedonja i kradzież włoskiego klucza szyfrowego w Berlinie — zapoznaje nas autor z konspiracyjnemi sprawami Komitetów macedońskich a następnie opisuje dokładnie kradzież włoskiego klucza szyfrowego, dokonaną u włoskiego posła hr. Aldovrandiego Marescottiego. W rozdziale p. t. Panna Dschamilch. Francja bije Anglję nad Bosforem — omawia akcję Francji na rzecz Kemal Paszy i zaopatrzenie wojska tureckiego w broń, dokonane przez attaché francuskiego w Konstantynopolu. W rozdziale p. t. Szewkij bej woła: Zamach na Kemala Paszę — przedstawia przebieg przygotowań do zamachu na Kemala aż do chwili wyjawienia konspiracji, nieledwie w momencie jej dokonania, przez zdenerwowanego Szewkij Beja. W ustępie p.t. Wykradziony książę egipski. Kto jest Abraham — opisuje źródło zamieszek nacjonalistycznych w Egipcie, wymierzonych zarówno przeciw Anglji jak i początkowo

przeciw królowi egipskiemu Faudowi. W ustępie p.t. Major Cox spełnia swoją powinność. Jak Anglja pobiła Amanullaha — opisuje akcję sławnego płka Lawrence, który z rozkazu władzy zwierzchniej przeprowadza obalenie Amanullaha, emira Afganistanu. W ustępie p.t. Indyjska broń. Dwie księgi Komisji Simona — przedstawia plany konspiratorów hinduskich, przygotowujących zamach na znaną Komisję Simona, której opinja miała się stać podstawą decyzji dla Rządu angielskiego co do rozszerzenia Indjom praw politycznych. W rozdziale p.t. Pan Tschau Fu leży na brzuchu. Anglicy, Chińczycy i Borodin — opisuje pokrzyżowanie planów zamachowych sowieckich przeciw państwom europejskim w Szanghaju i rządowi nacjonalistycznemu. W ustępie p.t. Salon Dory Brün. Japonja walczy w Ameryce — opisuje przeciwdziałanie Japonji przeciw antyjapońskim zamierzeniom kapitalistów amerykańskich. Wreszcie w rozdziale p.t. Niemieccy oficerowie na obcym żołdzie — omawia działalność tych oficerów w różnych służbach a w szczególności w państwach Południowej Ameryki.

Zamyka dzieło szereg podobizn dokumentów, o których autor mówi w treści książki.

Książka ciekawa — powinna się znaleźć w rękach każdego oficera.

ANTIPA GR., *membre de l'Academie Roumaine. — L'occupation ennemie de la Roumanie et ses conséquences économiques et sociales. Histoire économique et sociale de la Guerre Mondiale. (Serie Roumaine). Paris, Publications de la Dotation Carnegie pour la Paix Internationale. Str. XII, 185. — C. B. W. sygn. 114.556/II.*

Praca poświęcona dziejom niemieckiej okupacji w Rumunji i związanego z nią wyniszczenia i eksploatacji tego kraju.

Autor był specjalnie powołany do zabrania głosu w tej sprawie, jako obarczony przez rząd rumuński ciężką i odpowiedzialną misją prowadzenia na terytorjum okupowanem spraw Ministerjum Rolnictwa i obrony interesów ludności wobec władz okupacyjnych. Po za osobistemi wspomnieniami z dwóch lat okupacji, studjum swe oparł na dokumentach urzędowych niemieckiego „Wirtschaftsstabu", które wpadły w ręce rumuńskie w okresie klęski państw centralnych i zostały ogłoszone przez rumuński urząd statystyczny.

W ich świetle wypadł bardzo jaskrawo lecz zgodnie z rzeczywistością obraz wynalezionego przez Niemcy „nowego systemu administracji i eksploatacji krajów okupowanych", równoznacznego z „całkowitą ruiną kraju i jego mieszkańców, zniszczeniem prawa własności publicznego i prywatnego oraz wszelkich instytucyj kulturalnych".

Autor przedstawia kolejno w 6-ciu rozdziałach: I. — Przystąpienie Rumunji do wojny. II. — Pierwszy okres okupacji i jego konsekwencje ekonomiczne i społeczne (w stolicy i na prowincji), znajdujące swój wyraz w ogólnym chaosie (internowania, grabieże, zniszczenie, masowa ucieczka ludności etc.). III. — Drugi okres okupacji i jego konsekwencje (okres rządów wojskowych). IV. — „Wirtschaftsstab" i rezultaty jego działalności (polegającej na rabunkowej systematycznej eksploatacji wszelkich zasobów kraju drogą jak najbezwzględniejszych rekwizycyj, dokonywanych zapomocą ekspedycyj wojskowych). V. — Stan kraju przy końcu okupacji i jego konsekwencje, dające się ciężko odczuć aż po dzień dzisiejszy, i, jak oblicza autor, jeszcze przynajmniej przez jakie 60 lat, potrzebnych na spłacenie długów wojennych.

PROWADZENIE WOJNY, STRATEGJA, SŁUŻBA WYWIADOWCZA.

LISIN S. — *Problemy wojny. Moskwa — Taszkient, 1929, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo R. S. F. S. R. Str. 134. — C. B. W. sygn. 78.643/I.*

Autor usiłuje scharakteryzować społeczno - ekonomiczne i techniczne czynniki przyszłej wojny. Książka składa się z następujących rozdziałów:

I Marksizm - leninizm o konieczności wojen w epoce rozkładu kapitalizmu i rewolucyj proletarjackich:

1) W trzecim okresie wszystkie sprzeczności normalnego kapitalizmu nabierają niezwykłego rozmachu; 2) Pacyfizm jako zasłona przygotowań do wojny; 3) Rząd sowiecki prowadzi prawdziwą politykę pokoju; 4) Socjal-demokracja jako międzynarodowa propagatorka imperjalizmu; 5) Międzynarodowa opozycja prawicowa (komunistyczna) pomaga socjal-faszystom.

II Wojna jako zjawisko społeczne:

1) Wojna to kontynuacja polityki zapomocą innych środków; 2) Leninizm daje wyraźną ocenę różnych typów wojny; 3) Podczas wojny państwo dyktatury proletarjackiej kontynuuje politykę klasową zapomocą innych środków; 4) Polityka Związku Sowieckiego to polityka pokoju na korzyść rewolucji; 5) Sztuka wojenna kapitalistów; 6) Przeciwieństwo zawarte w technice wojennej kapitalistów 7) Strategja jako pochodna ekonomicznych i społecznych czynników; 8) Przyszłej wojnie towarzyszyć będzie ogromne zaostrzenie się walki klasowej; 9) Kontrrewolucyjność trockistów w ocenie czynników przyszłej wojny; 10) Międzynarodowa solidarność proletarjatu całego świata przyjdzie z pomocą państwu sowieckiemu przeciwko kapitalistom; 11) Budujemy socjalizm. Rozwiniemy energję. Zwyciężymy.

SARTER ADOLPH, DR. — *Die deutschen Eisenbahnen im Kriege. Stuttgart. 1930, Deutsche Verlagsanstalt. Str. XVII, 312. — C. B. W. sygn. 114.571/II.*

Dzieło Sartera, stanowiące część cyklu wydawnictw głośnej Fundacji Carnegiego składa się z wstępu, dziesięciu rozdziałów, zakończenia i części statystycznej.

Pierwszy i ostatni rozdział dzieła Sartera poświęcony jest rozwojowi kolejnictwa niemieckiego przed wojną światową oraz skutkom wojny dla tego kolejnictwa; ośm rozdziałów środkowych omawia działalność kolei podczas wojny światowej. W pierwszym tedy rozdziale rozważa autor linję rozwoju kolejnictwa niemieckiego od r. 1838, t. j. od chwili gdy stosunek kolei do państwa uregulowano ustawowo; omawia dalej unifikacyjne próby odnośnie do kolejnictwa całego państwa niemieckiego, przyczem stwierdza bezowocność w tym kierunku wysiłków Bismarka, a równocześnie wskazuje, że to, czego nie można było osiągnąć w pomyślnem położeniu państwa, uzyskano w r. 1920 w okresie poklęskowym. W drugim rozdziale przedstawia autor organizację niemieckich kolei państwowych oraz kolei oddanych pod zarząd wojskowy, przyczem uwzględnia przedewszystkiem ich zadania ze względu na obronę państwa.

Rozdział trzeci zajmuje się pracą kolei niemieckich w kierunku wojskowym, a więc w okresie koncentracji oraz pierwszych działań na froncie zachodnim i wschodnim, a następnie w okresie zwłaszcza większych działań wojennych. Tutaj też omawia dostosowanie kolejnictwa niemieckiego do nowej sytuacji, wytworzonej przez obsadzenie terytorjów nieprzyjacielskich, które, jeśli idzie o długość sieci kolejowej, powiększyło się w stosunku do przedwojennej sieci niemieckiej o $^2/_5$ liczby kilometrów.

Czwarty rozdział przedstawia kierownictwo i ruch kolei niemieckich w czasie wojny, które, nie zadawalając się wypełnieniem swego głównego zadania, t. j. współdziałania w ramach potrzeb wojska, zabiegało o pozyskanie możliwie największych dochodów z ruchu prywatnego.

W piątym rozdziale omawia autor sprawy personalne, szczupłość personelu, brak dopływu odpowiednio przygotowanego narybku, ciężkie warunki pracy i marne uposażenie. Autor podnosi przytem poważne usługi kobiet, które powołano wtedy w wielkim stopniu do pracy na kolejach.

Szósty rozdział przedstawia sprawę sprzętu, rozwój jego zapotrzebowania, wysiłki w kierunku jego usprawnienia; ostateczne zużycie i coraz większe chylenie się ku wyczerpaniu.

Siódmy rozdział omawia budownictwo kolejowe, rozwój sieci kolejowej, przekształcenie linji kolejowych (np. rosyjskich), oraz budowę doraźnych linji dla celów operacyjnych, rozbudowę dworców, miejsc ładunkowych i magazynów.

Ósmy i dziewiąty rozdział poświęcony jest polityce taryfowej kolei niemieckich, która miała choć w części zdobyć środki na pokrycie wzrastających potrzeb kolejnictwa, oraz gospodarce finansowej kolei niemieckich.

Dziesiąty rozdział przedstawia ciężkie następstwa przegranej wojny dla kolei niemieckich; wskazuje ich trudne położenie wobec nadmiernych zadań (odwrót demobilizacja, zaprowiantowanie wyczerpanych z żywności ośrodków); zmniejszenie sprzętu kolejowego na skutek warunków zawieszenia broni i pokoju wersalskiego, utratę czasową linji nadreńskiej i w Ruhr i t. d.

SHOTWELL JAMES T. — *Der Krieg als Mittel nationaler Politik. Aus dem Amerik. übersetzt von R. Nutt. Berlin, 1930, Deutsche Verlags - Anstalt. Str. VII, 271. — C. B. W. sygn. 114.665/II.*

Autor uważa problem usunięcia i potępienia wojny, jako naturalnego, co pewien okres czasu przychodzącego do głosu współtwórczego czynnika dziejowego-- za realny dorobek bieżącej polityki światowej i za przejaw, mający w całej pełni znaczenie praktyczne. Stąd w książce swojej poddaje autor realizację tego problemu zbadaniu pod kątem wskazań historycznych współczesnej polityki światowej; równocześnie zaś przeprowadza autor analizę samego traktatu o „potępieniu wojny' w ujęciu Kelloga i Brianda oraz omawia przesłanki i dzieje dojścia tego traktatu do obecnej postaci.

Dzieło rozpada się tedy na 4 części; w pierwszej części, zatytułowenej „Geschichtliche Ausblicke", daje autor definicję problemu, omawia zagadnienie wojny w historji oraz w świeżej przeszłości; w drugiej części, noszącej tytuł „Diplomatische Geschichte", omawia projekt Brianda, jego wpływ na opinję europejską, projekty amerykańskie senatorów Cappera i Boraha, pertraktacje przeprowadzone w sprawie tego projektu między Francją, Stanami Zjednoczonemi i Anglją i wreszcie pakt Kelloga. W trzeciej części p.t.: Bedeutung des Paktes, rozważa autor szczegółowo pakt Kelloga na tle opinji amerykańskiej i europejskiej. Czwarta część zawiera teksty projektów oraz sam pakt Kelloga.

MONKA FRIEDRICH — *Spionage an der Westfront. Berlin, 1930. Scherl. — Str. 203. — C. B. W. sygn. 114.664/II.*

Książka zawiera wspomnienia byłego funkcjonarjusza niemieckiej służby wywiadowczej w czasie wojny światowej na froncie zachodnim. Napisana z objektywizmem, pozwalającym autorowi na oddanie nietylko uznania dla przedsiębiorczości przeciwników ale i podziwu dla ofiarności i patrjotyzmu zarówno Belgów jak Francuzów i Anglików, stanowi dzieło, które czyta się jakby powieść.

Z książki tej, napisanej z wielkim talentem narracyjnym, dowiadujemy się z jak — zdawałoby się — nieprawdopodobnemi sytuacjami mieli wywiadowcy niemieccy do czynienia. Służba też ich, oscylująca między wielkiemi wyrazami uznania ze strony swoich a między groźbą śmierci ze strony przeciwnika, była coprawda ułatwiona przez bardzo rozległe uprawnienia wywiadowców nie mniej wymagała od nich niezwykłego zdecydowania inteligencji, przygotowania, stałej czujności i rozległych a gruntownych wiadomości.

Ustęp poświęcony majorowi angielskiemu, który potrafił wejść w czasie wojny w służbę linjową niemiecką i dowodząc grupą artylerji przeciwlotniczej dostarczał swobodnie pierwszorzędnych wiadomości swym ziomkom, stanowi zarówno co do treści wypadków jak i co do formy przedstawienia małe arcydzieło. Również i inne rozdziały, jak „Sprawa belgijskiego pułkownika S." dalej „O włos od śmierci" lub „Zniszczenie ciężkiego działa za frontem francuskim" albo „Awantura w pociągu pośpiesznym na linji Lille i Bruksella' lub też ‚Walka przeciw pięknej agentce" — czyta się z wielkiem zainteresowaniem. Książka powinna się znaleść w rękach każdego oficera dyplomowanego.

Deutsche Kriegsspionin und politische Propagandistin. Erlebnisse einer Auslanddeutschen. Herausgegeben von Otto Leopolt. Stuttgart, 1930, Otto Schramm. Str. 367. — C. B. W. sygn. 114.798/II.

Wśród nawału książek poświęconych wywiadowi i kontrwywiadowi niemało miejsca zajmuje udział w tej pracy kobiet. Zgodnie też podnoszą wszyscy autorowie

że szczególnie na tem polu wykazały kobiety wielkie zdolności w okresie wojny światowej. Książka wchodząca w skład Lutz'a „Memoirenbibliothek" zawiera przeżycia młodej Niemki, która po ciężkiej osobistej tragedji poświęca się pracy wywiadowczej, w której osiąga istotnie poważne rezultaty. Teren jej pracy obejmuje nie tylko Niemcy ale i Holandję oraz Szwajcarję. Działalność jej rozpoczęta w czasię wojny światowej rozciąga się i poza okres wojny światowej uwidaczniając się również i podczas powstań polskich na Śląsku. Całość ujęta w formę pamiętnikarską czyta się przyjemnie.

BOUCARD ROBERT — *Les femmes et l'espionnage. Le dessous de l'expédition de Russie. Paris, 1929, Les éditions documentaires. Str. 248 — C. B. W. sygn. 114.208 I.*

W części pierwszej tego dziełka, zatytułowanej „Kobiety i szpiegostwo" autor podaje garść szczegółów z akcji szpiegowskiej, prowadzonej przez mocarstwa centralne na terenie neutralnym, zwłaszcza w Holandji.

W części drugiej pod tytułem „Wielkość i niewola szpiegostwa" wspomina paru wybitnych szpiegów niemieckich z frontu zachodniego podczas wojny światowej.

Wreszcie dopiero w trzeciej części przystępuje do sprawy interwencji koalicyjnej na południu Rosji w 1918 — 1919 r. i podaje nieco anegdotycznych szczegółów o międzynarodowem szpiegostwie. Jeden rozdział poświęca kwestji zdobycia Port-Artura w wojnie rosyjsko-japońskiej.

SEELIGER EMIL, *Obst. — Spione und Verräter. Die Maulwürfe des Völkerringens. Berlin, 1930, Verlag f. Kulturpolitik. Str. 271. — C. B. W. sygn 114.707/II.*

Na książkę płka Seeligera składa się 36 wspomnień, pisanych przez przedstawicieli służby wywiadowczej w różnych państwach a dotyczących przeżyć z czasów wojny światowej. Wspomnienia te obejmują tedy krótko podane opisy zdarzeń zarówno na froncie jak w głębi kraju obu zwalczających się grup przeciwników. Autor zebrał te opisy dzięki swym rozgałęzionym stosunkom osobistym, a zebrane starał się co do wiarygodności skontrolować przy pomocy innych informacyj względnie aktów i literatury. Dostarczony materjał dzieli autor na 4 grupy, na fakty dokonane z nienawiści lub zemsty; na fakty dokonane na zlecenie służbowe oraz na fakty dokoname za pieniądze. Wspomnienia dotyczą zarówno pracy kobiet jak mężczyzn, zarówno cywilów jak i wojskowych, zarówno starych jak i młodych.

Różnorodność autorów, tematów i warunków, w których rozegrały się przywiedzione fakty, czynią książkę mimo jej suchości ciekawą i godną przejrzenia przez każdego oficera.

HISTORJA POLITYCZNA.

CLEMENCEAU GEORGES. — *Grandeurs et misères d'un victoire. Paris, 1930, Librairie Plon. Str. 6 nlb., IV, 374. C. B. W. sygn. 114.521/II.*

Toż w przekł. polskim p. t. Blaski i nędze zwycięstwa. Tłum. Jerzy Herniczek. Przekł. autoryzowany. Poznań, 1930, Wielkop. Księg. Nakład. K. Rzepeckiego. Str: 293, 1 nlb. — C. B. W. sygn. 114.520/II.

Wspomnienia o charakterze apologetycznym i polemicznym, odnoszące się do wojny światowej, traktatu Wersalskiego i historji ostatnich lat po zawarciu pokoju.

Obejmuje w pierwszym rzędzie polemikę z zarzutami, postawionemi autorowi w pośmiertnych „pamiętnikach" Focha, ogłoszonych przez Récouly.

Clemenceau ostro się z niemi rozprawia, zarzucając zmarłemu marszałkowi wkraczanie w obcą mu dziedzinę polityki, doprowadzające go do niekarności względem swego rządu, przypomina też pewne drażliwe momenty w okresie niepowodzenia pod Chemin des Dames, gdy tylko osłonie Clemenceau zawdzięczał Foch utrzymanie się na swem stanowisku.

Z kolei w rozdziałach, poświęconych konferencji pokojowej, staje w obronie traktatu wersalskiego, uważając go, pomimo wszelkich stron ujemnych, za ważny krok naprzód w dziedzinie stosunków międzynarodowych, jako przeciwstawiający dawnym aneksjom i gwałtom ideę uznania prawa narodów do samoistnego stanowienia o swych losach.

Przypisuje też wszystkie złe następstwa nie samemu traktatowi, lecz jego pogwałceniom przez aljantów Francji, oraz nieudolnej, jego zdaniem, polityce francuskich mężów stanu w następnym okresie; nie szczędzi też gorzkich wyrzutów zwłaszcza Briandowi i Poincarému, dając wyraz niepohamowanej antypatji w stosunku do tego ostatniego.

Stawia też ostre zarzuty sferom kierowniczym francuskim zarówno politycznym jak i wojskowym rozbrajania Francji w tym czasie, gdy Niemcy, gwałcąc na każdym kroku postanowienia traktatu, zbroją się niezwykle intensywnie.

W rozdziałach poświęconych kwestji zabezpieczenia granic, redukcji zbrojeń i spółczesnej organizacji wojskowej Francji daje wyraz głębokiemu pesymizmowi i złowróżbnej trosce o przyszłość.

Wspomnienia te, w formie luźnych uwag, nie przedstawiają jednolitej konstrukcji ani nie dają zarysu historycznego omawianych czasów, lecz rzucają bardzo dużo światła na poszczególne momenty i przynoszą wiele ciekawych szczegółów ze strony jednego z najwybitniejszych europejskich mężów stanu; uderzają też trzeźwością i jasnością myśli, nie są jednak wolne od pewnej jednostronności w ocenie faktów i ludzi; kreśli też w nich autor szereg pełnych zjadliwej ironji sylwetek działaczy politycznych z czasów konferencji pokojowej.

BROJDO G. — *Wosstanije Kirgiz w 1916 g. Moskwa, 1925, Naucznaja Assosijacja Wostokowiedienija pri C. I. K. S. S. S. R. Str. 28. — C. B. W. sygn. 79.511/II.*

W początkach sierpnia 1916 r. w związku z powołaniem Kirgizów do robót tyłowych na froncie rozpoczęło się wśród nich wrzenie, które szybko przemieniło się w powstanie, rozprzestrzeniające się na całe Siedmiorzecze.

Powstanie to stłumione z całą bezwzględnością przez władze rosyjskie, było w znacznej mierze przez te władze sprowokowane.

Broszura jest przedsmakiem zeznania złożonego przez autora w dn. 3 IX 1916 r. prokuratorowi taszkentskiego sądu.

LEWIN I. — *Emigracija francuzskoj rewolucji. Berlin, 1923. „Słowo". Str. 260.*

Książka ta jest pierwszą częścią obszernej monografji (dalsze części nie ukazały się), mającej na celu możliwie wszechstronną analizę zagadnienia emigracji, spowodowanej wielką rewolucją francuską. Autor bierze emigrantów w obronę przed wysuwanym często przeciwko nim zarzutom zdrady kraju.

Praca składa się z następujących rozdziałów:

I Przyczyny emigracji i losy emigrantów; II Ustawodawstwo dotyczące emigracji; III Konstytucyjny monarchista w obozie emigrantów (Mallet du Pan)

RUESCH ERWIN — *Die Revolution von Saint Domingue. Hamburg, 1930. De Gruyter. Str. X, 210. — C. B. W. sygn. 114.723/II.*

Obok niedawno wydanej książki Nemours *(Histoire militaire de la guerre d'indépendance de St. Domingue. Nancy, 1925 — C. B. W. sygn. 27.964/II.* zob Wojsk. Wiadom. Bibl. 192, str. oraz Histoire de la captivité et de la mort de Toussaint - Louverture, Paris, 1929, Berger — Levrault. — C. B. W. sygn. 114.526/II) dzieło Rüscha daje najwięcej wyczerpujące przedstawienie przebiegu wypadków związanych z walką o niepodległość wyspy St. Dominguo, a równocześnie z osobą Toussaint Louverture, którego autor uważa nie tylko za centralną osobę rozgrywających się zdarzeń, lecz także za jednostkę mającą wszelkie prawo zaliczać się do t.zw światowych bohaterów politycznych. Na szerokiem i gruntownie podmalowanem podłożu politycznem, społecznem, kulturalnem i geograficznem St. Domingua

omawia autor wybuch i przebieg powstania, poświęcając dużo miejsca przedstawieniu roli Toussaint Louverture. Opisem upadku Toussaint'a, wysiłków gen. Leclerca oraz ułożenia stosunków w r. 1805 — zamyka autor swą pracę wykazując w niej gruntowne przetrawienie wydanych dotąd źródeł i literatury.

Książka dzieli się na trzy części i dziesięć rozdziałów: Część pierwsza obejmuje rozdziały: I. Kraj i ludzie; II. Upadek władzy; III. Bunt niewolników i kolorowych; IV. Upadek St. Domingu'a. Część druga mieści rozdziały: I. Wystąpienie i wzrost znaczenia Toussainta Louverture. II. Rozszerzenie się jego władzy. III. Nowe państwo. IV. Toussaint Louverture. Trzecia część zawiera rozdziały: I. Inwazja; II. Walka o wolność. Zamyka dzieło wykaz literatury oraz mapa wyspy Haiti.

PALEOLOGUE MAURICE — *Drei Diplomaten. Talleyrand, Metternich, Chateaubriand. Berlin, 1929, Bard. Str. 185. — C. B. W. sygn. 114.522/II.*

Paléologue, były ambasador francuski w Petersburgu, poczytny autor dzieła La Russie des Tsars pendant la Grande Guerre. Paris 1922. (C. B. W. sygn. 22.341/II). oraz dzieła p. t. Cavour (C. B. W. sygn. 111.258/II; zob. Wojsk. Wiadom: Bibl: Nr. 1/1927) rzuca charakterystyki trzech najgłośniejszych dyplomatów europejskich z pierwszej połowy XIX wieku. Naczelne miejsce zajmuje książę dyplomatów, Karol Maurycy Perigord - Talleyrand, którego charakterystykę daje autor w słowach: „Talleyranda od pierwszej do ostatniej chwili wystąpienia cechuje: opanowanie, bystrość, wnikliwa pojętność ludzi i rzeczy, niezwykła umiejętność dostosowywania siebie do okoliczności, całkowita obojętność w doborze środków prowadzących do celu, genialna zdolność opanowywania ludzi". Niezwykły bieg życia politycznego i karjery dyplomatycznej zamykają jego pertraktacje o pojednanie z kościołem. Drugim dyplomatą — to ks. Metternich, niekoronowany władca Austrji od r. 1815 do 1848 i groźny przeciwnik Napoleona. Trzecim to poeta, francuski minister spraw zagranicznych, Chateaubriand, początkowo namiętny wróg polityki Napoleona I., potem jej piewca, a w gruncie rzeczy przepojony poczuciem swojej wielkości, zawsze niezrównoważony, średniej miary polityk.

FOUGERES G., CONTENAU G., JOUGUET P., GROUSSET R., LESQUIER J. — *Les premières civilisations. (Peuples et civilisations. Histoire générale publiée sous la direction de L. Halpen et P. Sagnac. I.) Deuxième édit. Paris, 1929. F. Alcan. Str. VII, 477, 1 tabl. — C. B. W. sygn. 114.350 II.*

Redakcja tego wydawnictwa postawiła sobie za cel dać obraz łączników między różnemi kulturami, wpływów ich i oddziaływań wzajemnych, traktując je wszystkie równomiernie bez nadmiernego wywyższania jednych a usuwania w cień drugich.

Ten pierwszy tom opracowany zbiorowo przedstawia właśnie w ten sposób rozwój państw starożytnego wschodu i Grecji, podkreślając wzajemną ich łączność i dominujące znaczenie poszczególnych kultur w pewnych okresach.

Dzieło rozpada się na 3 wielkie działy: 1) Pierwsze państwa i kultury od czasów przedhistorycznych do drugiego tysiąclecia prz. Chr.; 2) Migracje indoeuropejskie i państwa XX — XII w. prz. Chr.; 3) Nowe państwa XI — VI w. prz. Chr.

PIGANIOL ANDRE — *La conquête romaine. (Peuples et civilisations. Histoire générale publiée sous la direction de L. Halpen et P. Sagnac. III). Paris, 1927, F. Alcan. Str. 519, 2 mapy -- C. B. W. sygn. 114.355/II.*

Autor rozpatruje dzieje starożytnego Rzymu, starając się dociec do przyczyn, dzięki którym miasto to stało się panem ówczesnego świata i wyjaśnić istotę tego panowania oraz jego rozwój.

Zadania swe traktuje bardzo szeroko. Zaczyna od czasów przedhistorycznych Italji i Europy Zachodniej, omawia wczesnohistoryczne wpływy fenickie i późniejsze

greckie, porusza sprawę państwa etruskiego, najazdów Celtów na półwysep Apeniński, rosnącej stopniowo potęgi kartagińskiej.

Następnie przechodzi do walk Rzymu z Samnitami o prymat w Italji, której zjednoczenie nieuchronnie prowadziło do starć z Kartaginą. Omawia wojny punickie i podboje rzymskie w Grecji i Azji. Wraca do polityki Rzymu wobec Europy Zachodniej i wojen z Celtami i Iberami.

Dzieło kończy się analizą wewnętrznych stosunków w republice rzymskiej, które ostatecznie doprowadziły do wojny domowej i upadku ustroju republikańskiego. Rozpada się ono na dwa wielkie działy: 1) Zachód od końca III w. prz. Ch. i 2) Ludy nadśródziemnomorskie od początku II w. przed Chr. do upadku republiki rzymskiej. Zamyka je indeks imion własnych.

HALPHEN L. *Les barbares. Des grandes invasions aux conquetes turques du XI-e siècle. (Peuples et civilisations. Histoire générale publiée sous la direction de L. Halpen et P. Sagnac. V). Paris, 1926, F. Alcan. Str. 393. — C. B. W sygn. 114.351/II.*

Autor za temat swej pracy obrał najazdy barbarzyńskie na Europę, starając się oświetlić także i rolę, jaką odegrały poszczególne plemiona po osiedleniu się nastałe w stosunkach europejskich oraz ocenić znaczenie i doniosłość tych najazdów.

Zaczyna od przenikania plemion germańskich do imperjum, omawia państwa germańskie, wskrzeszenie cesarstwa za Justynjana, podboje Arabów.

Przechodzi następnie do monarchji Karola Wielkiego i jego spadkobierców, porusza kwestję napadów germańskich, najazdu Bułgarów i Węgrów, kończy podbojem Azji przedniej przez Turków Seldżuków w XI w. Nie wiele stosunkowo zwraca uwagi na Słowian, którzy wtedy podbojów nie organizowali, a raczej ulegali obcym najeźdźcom.

Dzieło składa się z dwóch dużych działów: 1) Podbój barbarzyńców od na jazdu Hunnów do VIII w.; 2) Nowe państwa i barbarzyńcy.

PINON RENE — *Histoire diplomatique 1515—1928. (Hanotaux G.: Histoire de la nation française. T. IX). Paris, 1929, Plon. Str. 646, 12 ilustr. — C. B. W. sygn. 114.122/III.*

Dzieło to ma za zadanie przedstawić rozwój francuskiej polityki narodowej, trudności, jakie napotykała na swej drodze, i wynikłe stąd konflikty i zatargi orężne. Osią tej polityki był zdecydowany opór wszelkim dążeniom o charakterze uniwersalnym i imperjalistycznym, oraz usiłowanie stworzenia jednolitego państwa narodowego w granicach naturalnych Renu, Alp i Pirenejów. Usiłowania te to ponawiały się co jakiś czas ze wzmożoną siłą, to znów zamierały.

Te właśnie fazy polityki francuskiej o zmiennem napięciu przedstawia autor zaczynając od Franciszka I a kończąc wojną światową. Pracę swą podzielił na 12 mniejszych rozdziałów, traktujących o poszczególnych okresach polityki francuskiej, odcinających się szczególnie wyraźnie na tle dziejów Francji i Europy.

CAHEN - SALVADOR GEORGES — *Les prisoniers de guerre (1914 — 1919) (Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale). Paris, 1929, Payot. Str. 316. — C. B. W. sygn. 114.301/II.*

Autor, były dyrektor biura dla spraw jeńców wojennych w francuskiem ministerstwie wojny, postanowił dać swej pracy obraz położenia jeńców w poszczególnych państwach walczących i omówić stronę prawną tego zagadnienia, rozstrzygniętą ostatecznie umową w Bernie na krótko przed końcem wojny w 1918 r. Tematu tego dotychczas nikt z badaczy wojny światowej nie poruszał.

W części pierwszej pracy p. t. „Ogólna sytuacja jeńców" omówione jest położenie ich w poszczególnych latach wojny. Część druga dotyczy sprawy pracy jeńców. W części trzeciej krótko porusza sprawę jeńców z armij państw centralnych,

nie będących Niemcami. Tych traktowano inaczej, choćby ze względu na to, że było między nimi wielu Słowian, niechętnie odnoszących się do polityki mocarstw centralnych. W części czwartej omówiona jest sprawa pomocy dla jeńców francuskich i wogóle aljanckich. Najobszerniejsza część piąta dotyczy repatrjacji jeńców i internowania ich w Szwajcarji. Porusza się tam sprawy nie tylko ogólnej wymiany jeńców po ukończeniu wojny, ale również i częściowej wymiany podczas wojny.

SAUREL CHARLES — *Juillet 1870. Le drame de la dépêche d'Ems. (Bibliothèque historique). Paris, 1930, Payot. Str. 211, 3 nlb., 8 tabl. — C. B. W. sygn. 114.718/II.*

Autor przebywał w Nadrenji kilka lat podczas okupacji francuskiej, poznał dobrze Ems, zbadał miejscowe archiwa i postanowił odtworzyć możliwie najdokładniej przebieg wydarzeń, które bezpośrednio doprowadziły do wybuchu wojny francusko-niemieckiej w 1870 r. Opisuje niemal z minuty na minutę pobyt króla pruskiego w Ems, rolę Benedettiego, ambasadora francuskiego, który okazał wiele zdolności dyplomatycznych, wyświetla politykę zagraniczną Francji, kraju w przeciwieństwie do Prus nieprzygotowanego zupełnie do wojny. Ówczesny minister spraw zagranicznych ks. de Gramont w sprawie ewentualnej kandydatury Hohenzollerna na tron hiszpański nie okazał wskazanej w jego sytuacji powściągliwości i umiarkowania, ale wręcz przeciwnie od króla pruskiego zażądał zobowiązania niepopierania tej kandydatury w przyszłości. To posłużyło za powód do zerwania stosunków dyplomatycznych. Książkę, bogato ilustrowaną wypełnia drobiazgowy opis gry dyplomatycznej, prowadzonej w cichem prowincjonalnem miasteczku niemieckiem, która zakończyć się miała klęską Francji, a otworzyć drogę do potęgi Niemcom.

MEREJKOVSKY DMITRY — *Vie de Napoléon. Traduit du russe par M. Dumesnil de Gramont. Paris, 1930, Calmann - Levy. T. I. 1769 — 1807. Str. 203. 1 nlb., T. II: 1807 — 1821. Str. 223, 1 nlb. — C. B. W. sygn. 114.282/I.*

Autor rysuje nam sylwetkę Napoleona w różnych epokach jego życia i przedstawia zmiany, jakie z biegiem czasu zaszły w jego psychice. Wogóle porównuje życie swego bohatera do biegu słońca i na odpowiednie symboliczne rozdziały dzieli jego biografję, a mianowicie: jutrzenka — od urodzenia do Vendémiaire'a, 1769 — 1795, słońce wschodzące — od Vendémiaire'a do 18 Brumaire'a, 1795 — 1799, południe — od 18 Brumaire'a do Tylży, 1799 — 1807, wieczór — od Tylży do Moskwy, 1807 — 1812, zachód — od Moskwy do Waterloo, 1812 — 1815, noc — od Waterloo do śmierci, 1815 — 1821. W narracji autora pierwiastek ściśle historyczny schodzi na plan drugi, dominuje moment psychologiczny.

Documents diplomatiques secrets russes 1914 — 1917 d'après les archives du Ministère des Affaires Etrangères à Petrograd. 'Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale . Traduit du russe par J. Polonsky. Paris, 1928, Payot. Str. 331, 1 nlb. — C. B. W. sygn. 114.560/II.

Tłumaczenia dokumentów opublikowanych w sowieckich wydawnictwach Centrarchiwu, częściowo także w czasopiśmie Krasnyj Archiw. Materjał ten, zgrupowany według poszczególnych zagadnień, rzuca wyraźne światło na imperjalistyczną politykę Rosji carskiej podczas wojny światowj. Książka dzieli się na 6 rozdziałów, z których pierwszy zawiera memoranda Ministerstwa Spraw Zagranicznych, a następne zajmują się kolejno sprawą tajnych rozkowań Rosji z Turcją, Bułgarją, Rumunją, Włochami, oraz układów z aljantami w sprawie Konstantynopola i cieśnin.

Clemenceau spricht. Unterhaltungen mit seinem Sekräter. Berlin, 1930, Rowohlt. Str. 454. — C. B. W. sygn. 114.717/II.

Jan Martel, wydawca tego dzieła, był sekretarzem Clemenceau od roku 1915, w czasie jego ostatniego premierostwa, a po porzuceniu przez Clemenceau

działalności publicznej pozostał mu wiernym, cieszącym się jego zaufaniem przyjacielem. Z tego stosunku przyjacielskiego wypłynęło to wydawnictwo, zawierające cykl rozmów, prowadzonych z Clemenceau w latach 1927 i 1928. Materjału historycznego dotąd nieznanego, nie wiele przynosi wydawnictwo Martela, wartość tego dzieła leży w dostarczeniu materjału okolicznościowego, codziennego do uwydatnienia charakterystyki Clemenceau. Rozmowy wszystkie, poruszające przygodne tematy, odmalowują w niejednem lepiej rysy Clemenceau aniżeli dzieła teoretyczne, poświęcone tej wielkiej postaci historycznej. Całość dzieła pociąga żywością formy i bezpośredniością myśli.

MUEHLMANN CARL — *Deutschland und die Türkei 1913 — 1914. (Politische Wissenschaft. Schriftenreihe der Deutschen Hochschule für Politik in Berlin und des Instituts für Auswärtige Politik in Hamburg. Hft. 7). Berlin, 1930, Rothschild. Str. VIII, 104. — C. B. W. sygn. 114.788/II.*

Mühlmann, były adjutant szefa niemieckiej Misji Wojskowej w Turcji, gen. Limana v. Sandersa, autor książki p. t. Der Kampf um die Dardanellen 1915 Oldenburg, 1927, Stalling. Str. 195. — C. B. W. sygn. 112.016/II), obecnie urzędnik Państwowego Archiwum w Berlinie, przedstawia stosunki łączące Turcję z Niemcami w latach 1913 i 1914, t. j. od chwili powołania do Turcji wojskowej misji niemieckiej aż do czasu przystąpienia Turcji do wojny światowej na stronie państw centralnych. W pracy swej opiera się autor, nie tylko na własnych spostrzeżeniach lecz także na aktach, zawartych w archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych, z których najważniejsze załącza w dodatku książki. Autor dochodzi w swej pracy do przeświadczenia, że polityka niemiecka zmarnowała doskonałą sposobność do nawiązania bliskich stosunków politycznych z Turcją w okresie działania niemieckiej misji wojskowej i że dopiero z chwilą wybuchu wojny musiała podejmować improwizowane wysiłki celm umocnienia swego wpływu w Turcji. Książka dzieli się na wstęp, trzy główne części, załączniki dokumentowe oraz wykaz literatury zużyhkowanej przy pracy. W pierwszej części p. t. Powołanie niemieckiej misji wojskowej do Konstantynopola w r. 1913, opisuje wstępną fazę starań o powołanie tej misji i trudności zarówno wewnętrzno-niemieckie jak i międzynarodowe, które wymagały usunięcia celem przeprowadzenia tego planu. W drugiej części p. t. Niemiecko-tureckie przymierze w wojnie światowej omawia główne linje tureckiej polityki zagranicznej przed wybuchem wojny światowej, główne wytyczne niemieckiej polityki na Wschodzie w dobie przedwojennej oraz układy niemiecko-tureckie o traktat, jak i jego zawarcie w dn. 2 sierpnia 1914 i późniejsze uzupełnienia. W trzeciej części p.t. Udział Turcji w wojnie światowej, przedstawia położenie Turcji w sierpniu 1914, powzięcie decyzji Turcji o przystąpienie do wojny, niemożliwość trwałego utrzymania neutralności przez Turcję w okresie wojny oraz znaczenie polityczne i wojskowe przystąpienia Turcji do wojny.

HISTORJA WOJSKOWA.

TANIAJEW A. (redaktor) — *Kołczakowszczina na Urale (1918 — 1919 g.g.). Swierdłowsk. 1929, Izdanije Uralskogo Obłastnogo Sowieta Profsojuzow. Str. 232. — C. B. W. sygn. 114.433/II.*

Jest to zbiór materjałów do historji rosyjskiej wojny domowej na Uralu, poprzedzony syntetycznym artykułem redaktora, dającym wyczerpujący obraz wypadków, których dotyczą znajdujące się w książce materjały. Materjały te składają się w przeważnej części z dokumentów pochodzących z miejscowych archiwów oraz współczesnych korespondencyj do gazet i wspomnień. Są one ugrupowane w 5 następujących rozdziałach: I Rząd krajowy Uralu, Dyrektorjat i Kołczak; II Rząd kołczakowski i przemysłowcy górniczy Uralu; III Związki zawodowe w okresie kołczakowskim; IV Ofensywa burżuazji na klasę robotniczą; V Walka robotników uralskich z rządem kołczakowskim i jego likwidacja.

Jako załączniki podane są wiadomości o związkach zawodowych w rejonie władzy sowieckiej oraz kronika wydarzeń.

KOLENKOWSKIJ A. — *Durdanielskaja opieracija. Moskwa — Leningrad, 1930, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 111 z 9 szkicami. — C. B. W. sygn. 114.321/II.*

Autor omawia kolejno próby floty sprzymierzonej sforsowania cieśniny Dardanelskiej, wylądowanie desantu, zarządzenia tureckie w celach obrony oraz same walki, jak również stosunki polityczne pomiędzy państwami prowadzącemi tę operację. Książka składa się z następujących rozdziałów: I Przygotowania do operacji; II Początek operacji; III Forsowanie Dardaneli; IV Pierwsze wylądowanie; V Rozwój walki na lądzie; VI Drugie wylądowanie; VII Ewakuacja desantu; VIII Wnioski. Wykaz źródeł.

SZCZETINKIN P. — *Borba s kołczakowszczinoj. Nowosibirsk, 1929, Sibkrajizdat. Str. 97 z 4 szkicami. — C. B. W. sygn. 37.085/I.*

Broszura ta napisana została przez dowódcę jednego z partyzanckich oddziałów sowieckich, prowadzącego walki z wojskami adm. Kołczaka w południowej części Jenisiejskiej guberni na t. zw. Minusinskim froncie. Oddział dowodzony przez Szczetinkina i Ksawczenkę odegrał dość znaczną rolę w walkach partyzanckich na Syberji.

Broszura składa się ze wstępu, życiorysu Szczetinkina, napisanego przez Wegmana i 18 rozdziałów:

I Organizacja ruchu partyzanckiego; II Pierwsze działania wojenne oddziałów; III Zjazd rejonowy; IV Okrążenie przez nieprzyjaciół; V Walka pod Janowem; VI Połączenie się z partyzanckiemi oddziałami Krawczenki; VII Ofensywa Czechów i Włoch ów; VIII Odwrót od Stiepnogo Badżela; IX Walki w drodze do Mongolji: X W Biełocarsku; XI Bitwa pod Biełocarskiem; XII Zjazd armij powstańczych; XIII Pościg za Bołogowem; XIV Zdobycie Minusińska; XV Zjazd robotników i włościan osowobodzonego rejonu; XVI Przekształcenie armji partyzanckiej w regularną formację czerwonej armji; XVII Aneksy (o oddziale Krawczenki oraz materjały dotyczące pobytu partyzantów w Urianchaja); XVIII Kołczakowskie dokumenty (akta milicji aczińskiego powiatu jenisiejskiej gubernji, zwaierające informacje o Szczetinkinie).

KORNATOWSKIJ N. (redaktor) — *Kołczakowszczina. Leningrad, 1930, Izdatielstwo „Krasnja Gazieta" Str. 240. — C. B. W. 79.471/II.*

Jest to zbiór wspomnień wybitniejszych uczestników białego ruchu na Syberji oraz materjałów dotyczących tego ruchu. Składa się z artykułu wstępnego Kornatowskiego p. t. „Zasadnicze etapy rozwoju wschodniej kontr-rewolucji", fragmentu z dzieła sekretarza kołczakowskiej rady ministrów Giusa p. t. „Syberja, sprzymierzeni i Kołczak", fragmentu dziennika gen. Janina, wodza wojsk sprzymierzonych na Syberji, p. t. „Urywki z mego dziennika syberyjskiego", nieznanego autora „Grudniowe dni 1919 r. w Irkutsku" oraz stenograficznego sprawozdania z pertraktacyj o przekazanie władzy t.zw. centrum politycznemu przez rząd omski.

DEMETER KARL. *Dr. — Archivrat — Das deutsche Offizierkorps in seinen historischsoziologischen Grundlagen. Berlin, 1930, Hobbing. Str. IV. 369. — C. B. W. sygn. 114.580/II.*

Dzieło to ma wykazać co niemiecki korpus oficerski zaczerpnął ze społeczeństwa i co nawzajem wniósł w to społeczeństwo. Autor więc rozpatruje historycznie pochodzenie korpusu oficerskiego, przyczem odmalowawszy przekształcanie się socjalnych stosunków w Niemczech (Prusiech, Bawarji Saksonji i Wirtembergji) w 18 i 19 wieku, wskazuje, że niemiecki korpus oficerski pochodzi z warstwy szla-

checkiej, uzupełnionej w XIX w. elementem z warstwy mieszczańskiej. Następnie omawia szkolenie tego korpusu i jego coraz wyższe wykształcenie. Wskazuje też na powolne tworzenie się spoistości ugruntowującego t. zw. honoru stanu oficerskiego. Osobny rozdział poświęca autor przedstawieniu stosunków korpusu oficerskiego do państwa i obywateli oraz do podwładnych, przyczem podkreśla jego szczególne zachowanie się w sprawach religji, kościoła, innowierców i społecznej etyki, wskazując, że niemiecki korpus oficerski wyróżnia się wysokiem koleżeństwem. Książka rozpada się na 5 rozdziałów: I. Pochodzenie; II. Wykształcenie; III Honor; IV. Państwo; V. Społeczeństwo.

Führertum. 25 Lebensbilder von Feldherrn aller Zeiten. Auf Veranlassung des Reichswehrministers Dr. Groener bearbeitet von Offiziern des Reichsheeres und der Reichsmarine und zusammngestellt von Generalmajor v. Cochenhausen II Auflage. Mit 22 Bildern und 10 Textskizzen. Berlin, 1930, Mittler. Str. XII, 401. — C. B. W. sygn. 114.196/II.

Wydawnictwo, mające za zadanie zapoznać szerszy ogół wojskowy z wpływem, jaki na rozwój niemieckiej sztuki wojennej wywarli najwybitniejsi wodzowie świata, powstało z prac konkursowych, w których uczestniczyło około 100 niemieckich oficerów wojska lądowego i marynarki. Każdemu z uczestników pozostawiono swobodę w wyborze tematu i co do sposobu przedstawienia, ograniczając instrukcję tylko do ogólnych wytycznych, odnoszących się do konstrukcji pracy. Drogą tą powstało 25 szkiców dotyczących następujących wodzów: Epaminondasa, Themistoklesa, Aleksandra Wielkiego, Hannibala, Cezara, Agryppy, Frundsberga, Maurycego Orańskiego, Gustawa Adolfa, Drakego, Cromwella, Blakego, Ruytera, Vaubana, Ks. Eugenjusza Sabaudzkiego, Karola XII, Fryderyka Wielkiego, Washingtona, Napoleona, Wellingtona, Nelsona, Gneisenaua, Clausewitza, Leego oraz Moltkego.

Na końcu dzieła podano wykaz dzieł, użytych przy opracowaniu, ułożony według poszczególnych postaci, omówionych w wydawnictwie.

PREIN OTTO, *Pfarrer — Aliso bei Oberaden und die Varusschlacht. Münster, 1930. Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung. Str. VIII, 210. — C. B. W. sygn. 114.725/II.*

Autor zajmuje się wskazaniem miejsca, gdzie znajdował się obronny punkt Aliso, który po nieszczęśliwej bitwie Varusa (w 9 r. po Chr.) odegrał dla Rzymian tak ważną wojskowo rolę. Pogląd autora w tej sprawie opiera się na uzgodnieniu wiadomości, zaczerpniętych ze źródeł współczesnych, z miejscową tradycją oraz archeologicznemi badaniami na odnośnem terytorjum. Książka dzieli się na 4 części: A) Aliso przed bitwą Varusa; B) Bitwa Varusa; C) Aliso po bitwie Varusa i w późniejszej dobie rzymskiej; D) Aliso w łączności z później powstałą legendą.

Do książki dodano szereg fotograficznych zdjęć terenowych i wykopaliskowych oraz 2 mapy, na których wykreślił autor współczesną bitwie Varusa sieć komunikacyjną.

PASSAGA, *gén. — Verdun dans la tourmente. (Le calvaire de Verdun. 3-me ét.) Ed. définitive. Entièrement refondue et completée. Paris, 1929, Charles Lavauzelle. Str. 309, 1 nlb., 4 szkice. — C. B. W. sygn. 114.443/II.*

Praca wybitnego francuskiego generała, jednego z bohaterów walk o Verdun poświęcona dziejom tej twierdzy w okresie wojny światowej.

Autor, mając na celu gloryfikację w szerszych kołach tej pięknej karty z historji wojennej francuskiej, daje opracowanie ogólne o charakterze syntetycznym, ujęte w sześć rozdziałów, z których pierwszy omawia okres poprzedzający wielką bitwę z r. 1916, charakteryzując rolę twierdzy przed wojną i jej znaczenie w łańcuchu pogranicznych fortyfikacyj francuskich. W następnych kreśli dzieje samej bitwy, dzieląc je na trzy fazy: 1) gwałtownego natarcia niemieckiego; 2) walki na wyczerpanie, 3) przeciwnatarcia francuskiego i porażki niemieckiej.

W ostatnich dwóch rozdziałach, daje z kolei obraz walk z r. 1917 i rolę Verdun w r. 1918, gdy na tym odcinku występują do walki posiłki amerykańskie.

Autor był powołany bardziej od wielu innych do popularyzacji bitwy pod Verdun, gdyż znał twierdzę gruntownie jeszcze z okresu przedwojennego jako dowódca jednego z najważniejszych jej odcinków w ciągu 4-ch lat poprzedzających bezpośrednio wojnę, następnie w walkach r. 1916 i 1917, jako dowódca dywizji a następnie korpusu, broniącego tego samego północno-wschodniego odcinka, wreszcie jako jeden z organizatorów i instruktorów przydzielonych do posiłkowej armji amerykańskiej na tym samym terenie.

Książka ta, zgodnie ze swym celem oddania hołdu bohaterstwu obrońców Verdun, wydana jest bardzo starannie, ozdobiona licznemi ilustracjami i portretami i zaopatrzona w przejrzyste szkice.

Jeśli dodamy do tego barwny i żywy styl narracji, można stwierdzić, że autor cel swój osiąga w zupełności.

Kończy swą pracę gen. Passaga aktualnem wezwaniem do strzeżenia granic Francji.

SCHLIEFFEN, *Gen.-Feldm. — Friedrich der Grosse. 2 Aufl. Berlin, 1927, Mitter. Str. 124 — C. B. W. sygn. 114.510/II.*

Dzieło znanego feldmarszałka Schlieffena wydane powtórnie, ma za zadanie zwrócić uwagę Niemiec ku postaci nie tylko genjalnej czynami ale i wielkiej twardym, nie do ujęcia charakterem. Okres zresztą panowania Fryderyka II, to nie tylko okres błyskotliwych zwycięstw i szczytowych momentów dziejów Prus ale i ciężkich, katastrofą państwa grożących chwil, w których Prusy wyratowała potężna postać władcy oraz bezwzględne, pełne zaufania oddanie się jemu wszystkich czynników państwowych.

Propagandowe swą myślą przewodnią — jest dzieło Schlieffena wnikliwą i bardzo gruntowną analizą całej wojskowej działalności Fryderyka II. Autor, przejęty uwielbieniem dla swego bohatera, nie cofa się jednak przed krytyką jego decyzyj w poszczególnych bitwach, a nawet przed krytyką jego posunięć politycznych.

Liczne szkice ilustrują dokładnie myśl autora i kampanje Fryderyka II.

ROUSSEL PIERRE — *La Grèce et l'orient des guerres médiques à la conquête romaine. < Peuples et civilisations. Histoire générale publiée sous la direction de L. Halpen et P. Sagnac. II >. Paris, 1928, F. Alcan. Str. 555, 2 mapy. — C. B. W. sygn. 114.354/II.*

Dzieło to poświęcone jest państwu perskiemu, jego roli w Azji, walce z Grecją, późniejszemu upadkowi, oraz jego spadkobiercom: monarchji Aleksandra Wielkiego i hellenistycznym królestwom.

Omówiony jest rozwój kultury perskiej, właściwie irańskiej, stosunki jej z prastaremi kulturami Azji, jak babilońska i wpływy, jakim uległa

Szeroko potraktowano wojny persko-greckie, w których starła się dążąca do uniwersalności monarchja perska z narodowemi państwami greckiemi i późniejsze pokojowe już stosunki. Persja nigdy nie przestała być groźną dla Greków, ale ci nie potrafili doprowadzić do zupełnego zjednoczenia się drobnych szczepów w jeden naród i jedno państwo. Niebezpieczeństwo perskie doprowadziło tylko do pewnej konsolidacji pod hegemonją Aten.

Spadek po tych ostatnich objęła obca właściwie Grekom Macedonja i poprowadziła ich w bój z Persją w imię haseł również obcych kulturze greckiej. Klęska Persów usunęła zarazem w cień i Grecję właściwą. Tworzy się w Azji nowa kultura hellenistyczna, słabo zrośnięta z gruntem, na którym rozwija się. Autor kończy swą pracę właśnie przeglądem zdobyczy tej kultury.

Obszerna ta i bogata w treść praca dzieli się na 4 części:

1) Konflikt persko-grecki; 2) Imperjum ateńskie; 3) Anarchja grecka IV wieku i interwencja macedońska; 4) Imperjum Aleksandra Wielkiego i królestwa macedońskiego. Poszukiwania ułatwia indeks imion własnych.

SAVTCHENKO ELIE — *Les insurgés du Kouban. > Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale > Traduit du russe et préface par V. Lazarevski. Paris, 1929, Payot. Str. 263.—C. B. W sygn. 114.305/II.*

Wrażenia jednego z uczestników „zielonego" ruchu kubańskiego w 1920 r., który w żywej i zajmującej formie opowiada o walkach z bolszewikami, wewnętrznych tarciach wśród kubańców, których jedna część dążyła do niepodległości w sojuszu z państwami kaukazkiemi, druga popierała Denikina i Wrangla.

Ostatecznie walka zakończyła się internowaniem w Grecji i ucieczką na Krym do Wrangla.

GAUTHEROT GUSTAVE, *prof. au Facultés Libres de Paris — La conquête d'Alger, 1830. D'après les papiers inédits du Maréchal de Bourmont... Préf. de M. Louis Bertrand, de l'Académie Française. Paris, 1929, Payot. Str. 208, 9 ilustr. — C. B. W. sygn. 114.310/II.*

Jubileuszowa praca historyczna, napisana na 100-letnią rocznicę podboju Algieru przez Francję.

Autor, opierając się na istniejącej literaturze oraz źródłach bezpośrednich, jak w pierwszym rzędzie na korespondencji marszałka Bourmonta i t. p. reasumuje wyniki dotychczasowych badań, podkreślając, że świetny wynik ekspedycji jest wyłącznie zasługą jej inicjatorów i wykonawców, t. j. króla Karola X, Ks. Polignaca, marszałka Bourmonta oraz korpusu ekspedycyjnego, osiągnięty zaś został wbrew ówczesnej opinji liberalnej, nieprzychylnej całemu przedsięwzięciu jako podjętemu z inicjatywy znienawidzonego rządu.

Część pierwsza pracy obejmuje: przygotowania wstępne do wyprawy, sytuację polityczną i t. p.

Część druga — podbój samego Algieru, — trzecia — opanowanie wybrzeża — czwarta wreszcie poświęcona jest początkom panowania francuskiego w Algierze, w ciągu lipca i sierpnia 1830 r. (ustosunkowanie się do ludności tubylczej, usunięcie żywiołów tureckich, utworzenie pierwszego bataljonu Żuawów i t. p.).

Epilog poświęcony złożeniu rządów przez Marszałka Bourmonta na skutek rewolucji 1830 r.

WILSON HENRY *Sir, Maréchal — Journal... publié par le major général Sir C. E. Calwell. Ed. française par le commandant L'Hopital, ancien officier d'ordonnance du Maréchal Foch. Préface du Maréchal Foch > Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale >. Paris, 1929, Payot. Str. 544, 8 ilustr. — C. B. W. sygn. 114.099 II.*

Bardzo interesujący dziennik jednego z najwybitniejszych generałów angielskich wojny światowej, marszałka Wilsona, działacza zarówno wojskowego, jak i politycznego, który odegrał zwłaszcza ważną rolę jako oficer łącznikowy pomiędzy Naczelnem Dowództwem brytyjskiem i francuskiem.

Zasługi jego w tej mierze podnosi gorąco w przedmowie do francuskiego wydania Marszałek Foch, nazywając go „jednym ze swych najlepszych przyjaciół", któremu osobiście ma wiele do zawdzięczenia, zwłaszcza w ciężkich dniach walk pod Ypres w drugiej połowie października 1914 r.

Dziennik ten obejmuje okres od r. 1914 — 1921, podając dużo ciekawego materjału do stosunków wewnętrznych w Naczelnem Dowództwie i rządzie angielskim, polityki brytyjskiej w okresie wojny, stosunków angielsko - francuskich, misji Wilsona do Rosji w r. 1916, oraz przebiegu działań wojennych.

Niemniej ważne są wspomnienia Wilsona odnoszące się do okresu konferencji pokojowej paryskiej, traktatu wersalskiego i t. p.

Ciekawe jest również stanowisko autora wobec wojny polsko-sowieckiej w r. 1920; poddaje on ostrej krytyce politykę Lloyd Georg'a względem Polski; aczkolwiek przeciwstawia się również „inwazji polskiej" wgłąb prowincyj „rosyjskich".

Dziennik zaopatrzył angielski wydawca Sir Calwell w obszerne komentarze i przedmowę zawierającą krótki życiorys Wilsona z okresu przedwojennego.

FAKHER - ED - DIN, *gén.* — *Les opérations du corps de cavalerie turc pendant la guerre de l'indépendance. Traduction et notes du cmdt. Larcher. Avec 10 croquis, dont 3 hors texte. Paris, 1926, Berger — Levrault. Str. 79, 3 szkice oddz. — C. B. W. sygn. 33.784 II.*

Zarys działań samodzielnego korpusu kawalerji tureckiej w wojnie 1921 — 22 r. na terenie Azji Mniejszej pióra b. dowódcy korpusu, oparty na materjałach źródłowych oraz osobistych wspomnieniach autora.

Korpus ten, złożony z trzech dywizyj, utworzony został przez naczelne dowództwo tureckie w lipcu 1921 z oddziałów kawalerji rozproszonych początkowo po całym froncie, zaopatrzony w artylerję dywizyjną górską oraz baterję artylerji polowej i szczupłe środki techniczne; odegrał wybitną rolę dzięki swej ruchliwości i energji dowódcy. Zasługuje zwłaszcza na uwagę udział korpusu w decydującej ofensywie tureckiej z 26 sierpnia 1922 i gwałtowny pościg za rozbitym nieprzyjacielem (900 kilometrów w 15 dni).

Studjum to, którego pierwszym zawiązkiem był odczyt, wygłoszony przez autora w Smyrnie 26 kwietnia 1923 w gronie oficerów tureckich, przetłumaczone na język francuski przez znanego orjentalistę wojskowego, mjr. Larchera przynosi dużo ciekawych szczegółów do działań kawalerji w wojnie współczesnej

Praca zaopatrzona w szereg szkiców sytuacyjnych.

SAKHAROW W., *Generalleutn.* — *Die tschechischen Legionen in Sibirien. Berlin, 1930, Hendriock. Str. 100. — C. B. W. sygn. 114.769/II.*

Autor, jeden z wybitniejszych wojskowych carskiej Rosji, a zarazem jeden z wytrwalszych przeciwników bolszewickich rządów, opisuje przebieg t.zw. współdziałania legjonów czeskich z oddziałami Kołczaka przeciw bolszewikom. Sąd, jaki autor wypowiada o tych oddziałach czeskich, jest nadzwyczaj ujemny, pełen nienawiści a zbolały autor nie cofa się nawet przed tem, by je uznać za bandę rabusiów, bezwzględną wobec rozpadającej się Rosji carskiej, a skłonną do łączenia się z wszystkimi, nawet z bolszewikami, za cenę swobodnego wywiezienia zrabowanego mienia rosyjskiego. Zdradę też uważa autor za zewnętrzny synonim działania czeskich oddziałów w Syberji.

Pracę swoją, niepozbawioną jednostronności, dzieli autor na osiem rozdziałów. W rozdziale p. t. Cienie wojny — wypowiada myśli ogólne o wojnie, jej ideałach i ujemnych skutkach posunięć pokojowych. Rozdział ten zdradza wyraźny wpływ niemieckich kół nacjonalistycznych, wrśód których autor żyje. W drugim rozdziale p. t. Błąd panslawizmu — potępia autor znany ruch panslawistyczny, jako ideę nigdy przez carską Rosję naprawdę nieuznawaną, a w skutkach swych, przynoszących różne udogodnienia tworzącym się oddziałom czeskim, szkodliwą. W rozdziale trzecim p. t. Czesi występują — charakteryzuje pierwsze polityczne i wojskowe wystąpienia Czechów po przewrocie bolszewickim. W rozdziale p.t . T. zw. Anabazis czeskich legjonów — opisuje przebieg wypadków między czerwcem a październikiem 1918. W rozdziale p. t. Przygotowanie czeskiej zdrady — omawia działania Kołczakowskie i zachowanie się oddziałów czeskich między listopadem 1918 a listopadem 1919. Rozdział szósty p. t. Zdrada — poświęcony jest przebiegowi działań między listopadem 1919 a lutym 1920. Rozdział siódmy p. t. Zdobycz czeska i jej wywóz — omawia szczegółowo to, co — zdaniem autora — Czesi zrabowali i zdołali wywieść. W rozdziale ósmym p. t. Przędza czeskich kłamstw—rozprawia się autor z dziełami Benesza (Der Aufstand der Nationen. Berlin, 1928, Cassirer. Str. XI, 755. — C. B. W. sygn. 113.155/II) oraz prof. Masaryka (Rewolucja światowa. Warszawa, 1930, Renaissance. Cz. I. — Str. 444. — C. B. W. 114.370/II).

Do książki dodano portret autora oraz mapkę Rosji od Moskwy aż po Czytę.

CAZEILLES, *cmdt. — La rupture du Front bulgare. La 17 Division Coloniale dans la bataille du Dobropolje. (15 septembre 1918). Paris, 1929, Charles — Lavauzelle. Str. 107, 1 szkic — C. B. W. sygn. 114.337/II.*

Studjum historyczno-taktyczne, poświęcone walkom 17 dywizji kolonjalnej francuskiej w bitwie pod Dobropolem, decydującej o przerwaniu frontu bałkańskiego przez wojska koalicyjne w składzie 3-ch dywizyj (2 francuskich i jednej serbskiej).

Autor, podówczas kapitan 54 p. p. kolonjalnej daje jasny i przejrzysty zarys działań dywizji, stanowiący ciekawy przykład walki górskiej; opiera się przytem zarówno na własnych wspomnieniach, jak i na studjach źródłowych.

Praca zaopatrzona w przedmowę gen. Pruneau, dowódcy 17 dywizji oraz szkic pola walki.

Składa się z trzech części:

I) Wstęp do bitwy, obejmujący przygotowania do natarcia 17 dywizji w ramach ogólnego planu operacyjngo 2-giej armji serbskiej. II) Wykonanie (przygotowania bezpośrednie do bitwy i kolejne osiąganie poszczególnych celów natarcia, uwieńczone ostatecznem zwycięstwem). III) Charakterystyka bitwy, przedstawiającej dużo swoistych właściwości ze względu na teren (walki górskie, leśne i t. p.; zastosowanie w tych warunkach artylerji i t. p.), z wyciągnięciem odpowiednich wniosków.

GORDON CAMPBELL, *contre - amiral. — Mes navires mystérieux. Traduit de l'anglais par André Cogniet. Préf. du vice-amiral Grasset... Préf. de l'amiral sir Lewis Bayly. Avec 28 illustrations hors texte et dans le texte (Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale). Paris, 1929, Payot. Str. 260, 2 nlb., 4 tabl. ilustr. — C. B. W 114.342/II.*

Pamiętnik admirała angielskiego, dowódcy „okrętów-pułapek" t. j. starych statków handlowych, zaopatrzonych w załogę wojskową uzbrojonych w armaty i przeznaczonych do zwabiania łodzi podwodnych pod pozorem katastrofy. Dowodzenie i służba na takich straconych posterunkach, jako wymagające zarówno wyjątkowego bohaterstwa jak i ogromnej przytomności umysłu, były wyjątkowo trudne to też trzykrotne zwycięstwa autora pamiętników nad łodziami podwodnemi niemieckiemi są jedną z piękniejszych kart w historji marynarki angielskiej z czasów wojny światowej, czemu dał wyraz w przedmowie jego bezpośredni zwierzchnik, dowódca eskadry „tajemniczych okrętów" adm. Bayly.

Wspomnienia te stanowią bardzo ciekawą lekturę zarówno dla fachowców marynarzy jak i dla szerszej publiczności, żądnej sensacji, tem więcej pociągającej, że prawdziwej. W zakończeniu podaje autor listę 11-tu niemieckich łodzi podwodnych zatopionych przez angielskie „Okręty-pułapki".

LARCHER M. *cmdt. — La Grande Guerre dans Balkans. Direction de la guerre. Préface du Maréchal Franchet d'Esperey. Avec 10 croquis. <Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale>. Paris, 1929, Payot. Str. 300, 2 nlb. — C. B. W. sygn. 114.346/II.*

Opracowanie historyczno - strategiczne wojny światowej na jej odcinku bałkańskim przez francuskiego pisarza wojskowego z przedmową pióra głównego bohatera tej kampanji, marsz. Franchet d'Esperey.

Opiera się ono zarówno na istniejącej literaturze jak i na licznych źródłach drukowanych i rękopiśmiennych, nie wyłączając dostępnych autorowi tajnych dokumentów.

Składa się z ogólnego wstępu zawierającego rzut oka na bałkański teatr wojny i stosunki polityczne w r. 1914, poczem w 7-miu rozdziałach przedstawia kolejno:

I) Okres poprzedzający wystąpienie koalicji na Bałkanach (r. 1914 i początki 1915). II) Turecki etap wojny (walki r. 1915). III) Serbski etap wojny (klę-

ska Serbów w końcu r. 1915). IV) Rumuński etap wojny (wojna 1916). V) Grecki etap wojny (polityczna akcja z r. 1917). VI) Bułgarski etap wojny (od marca 1918 do października 1918, zakończony klęską Bułgarów pod Dobropolem), i VII Etap ostateczny (październik 1918, w którym udało się Koalicji wyzyskać cios decydujący, przesuwając swe armje nad Dunaj).

W aneksach podany wybór materjałów źródłowych odnoszących się zarówno do strony politycznej, jak i wojskowej tej kampanji, (wyciągi z traktatów, konwencje militarne i t. p.) oraz tablica graficzna przedstawiająca ordre de bataille wojsk sprzymierzonych.

Książka zawiera ponadto 10 szkiców w tekście.

GIRARD GEORGES — *La vie et les souvenirs du général Castelnau 1814 — 1890. Paris, 1930, Calmann - Lévy. Str. 4 nlb., II, 288. — C. B. W. sygn. 114.706/II.*

Życiorys generała z czasów drugiego Cesarstwa, oparty na jego papierach i pamiętnikach dotąd nieznanych.

Zawierają one dużo ciekawego materjału, gdyż zmarły generał jako zaufany Napoleona III, obdarzony przez niego specjalnemi misjami, jak np. do Meksyku celem ściągnięcia z powrotem armji francuskiej, znajdującej się stale w otoczeniu cesarza, miał dużo do zaobserwowania.

Interesujące są zwłaszcza rozdziały odnoszące się do wyprawy meksykańskiej i do klęski pod Sedanem.

Gen. Castelnau brał bezpośredni udział w układach kapitulacyjnych, stąd notatnik jego, w formie dziennika, zawiera wiele ciekawych szczegółów, dotyczących tej historycznej chwili.

STEIDLER F., BOHAC J., BEDNARIK F. — *Les légions tchécoslovaques pendant la Guerre mondiale. Prague, 1928, Ed. Pamatnik Odboje. Str. 60 — C. B W. sygn. 37.066/I.*

Krótki zarys walk formacyj czeskich w Rosji i na Syberji, oparty na istniejącej literaturze, której częściowa bibljografja podana została w załączniku.

Praca o charakterze informacyjnym dla zagranicy, stąd ukazała się w języku francuskim.

GRASSET A., *col. — La guerre en action. Le 8 août 1918 à la 42 division. Montdidier. Avec 1 plan et 17 croquis hors texte. Paris, 1930, Ed. Berger — Levrault. Str. XV, 280, 17 szkiców, 1 plan. — C. B. W. sygn. 114 764 II.*

Obszerne studjum taktyczno-historyczne wybitnego pisarza wojskowego francuskiego, znanego ze swej odrębnej metody badań, polegającej na szerokiem uwzględnieniu krytycznie przeanalizowanych relacyj uczestników.

Autor daje we wstępie rzut oka na ewolucję, jaką przeszły francuskie oraz niemieckie uzupełnienia, uzbrojenie oraz idee taktyczne w okresie pomiędzy 21 lutego 1916 a 8 sierpnia 1918 r.

Na tem tle kreśli swą pracę jako przykład działania jednostki rozporządzającej potęgą wszystkich środków materjalnych z końca wojny.

Książka składa się z 9-ciu rozdziałów, zawierających: I. — Przygotowania do ofensywy na tle sytuacji ogólnej z lipca 1918; II. — Obustronne środki walki. III. — Rozpoczęcie walki; IV—VIII. — Kolejne bitwy staczane przez dywizję pod Bois de Moreuil, Villers - aux - Erables, Mézières et le Bois du De Fresnoy en Chaussée, wreszcie rozdz. IX. — Wnioski wyciągnięte z przebiegu akcji, a dotyczące zarówno taktyki jak organizacji i uzbrojenia poszczególnych broni, biorących udział w walce: piechoty, artylerji, lotnictwa i czołgów. W konkluzji ostatecznej autor uważa, że umiejętne wytrwanie i dzielne współdziałanie wszystkich bojowników danej jednostki na polu bitwy jest rzeczą najważniejszą, ważniejszą od najlepszych dyspozycyj dowództwa, a nawet od wyszkolenia i umiejętności manewrowania oddziałów.

Praca poważna, stanowi uzupełnienie do poprzednich studjów autora odnoszących się do poszczególnych działań z r. 1914 (pod Neufchateau, Ethe, Virton), prowadzonych zapomocą niedostatecznych środków materjalnych oraz działań pod Verdun, jako przykładu z okresu walk pozycyjnych.

MARTEL TANCREDE — *Un galant chevalier, le général Lasalle (1775 — 1809). Paris, 1929, Libr. A. Lemerre. Str. 3 nlb., 242. C. B. W. sygn. 114.283/I.*

Życiorys sławnego bohatera pierwszego Cesarstwa, jednego z najdzielniejszych kawalerzystów napoleońskich, stojący na pograniczu pomiędzy historją a literaturą. Autor w zajmującej i lekkiej formie kreśli obraz zarówno jego bohaterskich czynów jak i życia prywatnego na tle współczesnej epoki, stanowiącej tak efektowne tło dla portretu najbardziej typowego Francuza, za jakiego uważa swego bohatera. Niemniej dumny z licznych jego miłostek jak z czynów wojennych, uwzględnia autor obfity materjał anegdotyczny, zawarty w pamiętnikach, nie stosując, zdaje się, zbyt rygorystycznej krytyki. Podaje szczegółowy przebieg działań wojennych, w których Lassalle brał udział, nie oceniając ich jednak z punktu widzenia wojskowego. Stąd praca ta stanowi raczej efektownie namalowany portret „króla napoleońskich huzarów", dzielnego rębacza, hulaki i piosenkarza, niż pracę historyczno-wojskową we współczesnem rozumieniu, przynosi jednak szereg ciekawych szczegółów i stanowi bardzo zajmującą lekturę z zakresu historji obyczajowej.

HANOTAUX GABRIEL *et* FABRY *lieut. col.* — *Joffre, le vainqueur de la Marne. Nouvelle édition avec deux fac-similes d'autographes et une gravure. Paris, 1929, Plon. Str. 5 nlb., 102, 2 nlb. — C. B. W. sygn. 114.215/I.*

Popularne wydawnictwo, którego celem jest przedstawić duchową sylwetkę marszałka Joffre'a, jego zalety jako żołnierza i wodza, oraz należycie oświetlić jego działalność podczas wojny światowej na polu walki, a następnie po ustąpieniu z naczelnego dowództwa jego zabiegi w Waszyngtonie celem jaknajszybszego zorganizowania armji amerykańskiej.

CHARBONNEAU JEAN, *lieut. col.* — *Dans la boue champenoise. Un an d'apprentissage de la „Guerre de Tranchées". Paris, 1929, Lavauzelle. Str. 268, 2 mapy. — C. B. W. sygn. 114.441 II.*

Książka omawia boje i przeżycia 1 korpusu armji kolonjalnej w Szampanji w czasie od września 1914 r. do września 1915 r. Zajmuje się procesem ustalenia się frontu i techniką walki pozycyjnej. Autor stwierdza, że armja francuska powoli i z trudem wciągnęła się w tryb wojny pozycyjnej. W ostatnim rozdziale podaje przykłady, że prowadzono tego rodzaju walki i przed wojną światową nawet już w XIX w. Zastanawia się szczególnie nad amerykańską wojną secesyjną. Należało wziąć je pod rozwagę, a nie uczyć się dopiero z własnego doświadczenia podczas wojny światowej.

WRANGEL P., *gén.* — *Mémoires du général Wrangel. 15 hors - texte en héliogravure. Paris, 1930, Tallandier. Str. 332. — C. B. W. sygn. 114.538/II.*

Pamiętnik zaczyna się opisem wybuchu rewolucji rosyjskiej, załamania się rządów Kiereńskiego, a następnie objęcia władzy przez bolszewików. Dla autora nastały ciężkie czasy, został uwięziony na Krymie, ledwie uniknął kary śmierci. Odetchnął spokojniej dopiero za nadejściem Niemców. Nawiązał wtedy pewien kontakt ze Skoropadskim, jednak ostatecznie udał się do Rostowa do Denikina. Tam brał udział w akcji zmierzającej do oczyszczenia od bolszewików okolic Kaukazu północnego, a następnie w marszu na Moskwę. Porusza przyczyny niepowodzenia Denikina. Na tem kończy się część pierwsza. W części drugiej autor szczegółowo omawia swą własną akcję na Krymie i przyczyny jej klęski. Tu przytacza wiele listów i innych dokumentów, które mają usprawiedliwić jego postępowanie.

NEMOURS, *col. — Histoire de la captivité et de la mort de Toussaint — Louverture. Avec des documents inédits. Paris, 1929, Berger — Levrault. Str. VI, 320 7 ilustr. — C. B. W. sygn. 114.526 II.*

Dzieło rozpoczyna opis pojmania Toussaint - Louverture'a w 1802 r., następnie autor omawia ciężkie warunki jego więzienia we Francji w forcie Joux, tortury, którym go poddano i wreszcie śmierć. Porusza sprawę legend związanych z uwięzieniem i śmiercią Toussaint'a oraz pamiątki pozostałe po bohaterskim murzynie. Połowę książki zajmuje materjał źródłowy, wydobyty z archiwów francuskich Do książki dołączona jest bibljografja i kilka ilustracyj z fortu Joux.

STENGER ALFRED, *Archivrat — Schicksalswende. Von der Marne bis zur Vesle 1918. < Schlachten des Weltkrieges. Bd. 35 >. Oldenburg i O, 1930, Stalling. Str. 226. 1 mapa. — C. B. W. sygn. 114.727/II.*

W żywem przedstawieniu omawia autor powzięcie planu Focha i Petaina do natarcia z 18 lipca 1918 oraz przygotowania materjałowe i operacyjne Francuzów. Następnie przechodzi szczegółowo wypadki rozegrane na froncie między 14 a 17 lipca, a wreszcie w obszernem i barwnem ujęciu odmalowuje samo uderzenie z dn. 18 lipca, przechodząc przytem poszczególne odcinki po stronie niemieckiej, i odpowiadające im odcinki francuskie. Dalsze rozdziały poświęca autor walkom między 19 a 22 lipca aż do chwili odwrotu Niemców za rzekę Vesle.

Praca Stengera — podobnie jak i inne z cyklu „Schlachten des Weltkrieges"— opiera się zarówno na rozkazach i raportach dowódców jak i na wspomnieniach uczestników tych walk.

DUPONT MARCEL — *Le général Lasalle. Avec un portrait. < Les grandes vies aventureuses >. Paris, 1929, Berger - Levrault. Str. 247, 1 nlb., 1 portr. — C. B. W. sygn. 113.848/II.*

Zarys biograficzny, o charakterze historyczno - literackim kreśli bohaterskie czyny jednego z najdzielniejszych kawalerzystów francuskich, słynnego generała Lasalle'a.

Oparty na literaturze przedmiotu (bibljografja podana w załączniku) przedstawia zarówno prywatne życie generała pełne romantycznych przygód, jak i jego działania wojenne, w szczególności udział w słynnym pościgu za Blücherem po Jenie (kapitulacja Szczecina z silną załogą przed brygadą huzarów Lasalle'a).

Nie daje jednak analizy tych działań z punktu widzenia wojskowego, stanowiąc raczej tylko interesującą lekturę historyczną.

HERBILLON, *col. — Du général en chef au gouvernement. Sous le commandement du général Joffre. Souvenirs d'un officier de liaison pendant la guerre mondiale. Paris, 1930, Tallandier. Str. 382, 8 ilustr. — C. B. W. sygn. 114.657/II.*

Jest to dziennik oficera łącznikowego między Naczelnem Dowództwem francuskiem a rządem. W krótkich, prawie codziennych notatkach zawarty jest okres czasu od wybuchu wojny aż do końca 1916 r. Materjał ten stanowi ciekawą ilustrację położenia Francji w pierwszej połowie wojny światowej, tak jak ono wtedy przedstawiało się w oczach wyższego oficera, znającego dobrze prócz sytuacji na froncie i politykę swego kraju.

AZAN P., *gén. — Les Belges sur l'Yser. Avec 18 photographies et 6 cartes. Paris, 1930, Berger - Levrault. Str. IX, 99, 1 nlb — C. B. W. sygn. 114.672/II.*

Autor omawia mało znaną we Francji bitwę nad Yser'ą z końca października 1914 r., która ostatecznie przez otwarcie śluz i zalanie terenu powstrzymała napór niemiecki mogący jednym zamachem odciąć Francję od morza i pozbawić pomocy angielskiej. Jest to bitwa przedewszystkiem belgijska, choć i Francuzi brali w niej

udział. Gen. Azan postanowił uzupełnić tę lukę we francuskiem piśmiennictwie, zbadał archiwa francuskie i belgijskie, zużytkował swe własne wspomnienia z walk koło pobliskiego Ypres i dał studjum przedstawiające sytuację Belgji w chwili najazdu niemieckiego, odwrót armji belgijskiej, zatrzymanie się nad Yserą i przebieg bitwy, stanowiącej jak gdyby wstępną fazę walki o Ypres, z którą ją nawet łączono w jedną całość.

AZAN PAUL, *gén. — Sidi Brahim. Paris, 1930, Lavauzelle. Str. 305, 1 nlb., 2 mapy. — C. B. W. sygn. 114.537/II.*

Obszernie omówioy jeden z epizodów walki Francuzów z tubylcami Afryki północnej w czasie powstania Abd-el Kadera, mianowicie dzieje wyprawy ppłka Montagnac'a przeciw zbuntowanym plemionom w 1845 r., zakończonej śmiercią dowódcy i zupełną klęską. Autor, dokładnie znający miejscowe stosunki, starannie zrekonstruował przebieg wyprawy, poddał krytyce jej cele oraz dowództwo, wyjaśnił jej przyczyny. Książka ozdobiona jest wielu ilustracjami, przedstawiającemi miejsca bitew, oraz portretami wybitniejszych oficerów francuskich, biorących udział w tej nieszczęśliwej ekspedycji.

AZAN PAUL, *gén. — La légion étrangère en Espagne 1835 — 1839. (Récits d'Afrique). Paris, b. r., Lavauzelle. Str. 756, 1 nlb. 3 mapy. — C. B. W. sygn. 114.536/II.*

Autor szeroko przedstawił dzieje wojsk legji cudzoziemskiej w Hiszpanji, oddanej wtedy przez Francję do dyspozycji konstytucyjnego rządu hiszpańskiego w wojnie przeciw karlistom. Dzieło zaczyna się omówieniem ówczesnej sytuacji w Hiszpanji, stosunków jej z Francją, wyjaśnieniem okoliczności, które doprowadziły do udziału legji cudzoziemskiej w domowej wojnie hiszpańskiej. Następnie autor podaje przebieg walk legji w Katalonji i Aragonji, które okryły ją chwałą wielkiego męstwa i niepospolitej dzielności; rysując sylwetki wodzów analizuje ważniejsze bitwy. Ostatecznie po trzyletnich przeszło walkach legja poniosła tak ciężkie straty, że resztki jej trzeba było zabrać z powrotem do Francji, która się zbytnio o ich los nie troszczyła. Na tem kończy się część pierwsza. Druga obejmuje dokumenty, trzecia korespondencję i pamiętniki. Jako załącznik przytoczona jest lista oficerów. Na uwagę zasługuje fakt, że Polacy dość licznie wzięli udział w tej kampanji Utworzyli nawet specjalny oddział lansjerów polskich. Zamyka dzieło, wydane starannie z wielu ilustracjami, obszerna bibljografja i skorowidz nazwisk i miejscowości.

CAMON, *gén. — La manoeuvre libératrice du Maréchal Pilsudski contre les bolchéviks. Août 1920. Etude stratégique. Avec 9 cartes et croquis. Paris, 1929, F. Alcan. Str: 3 nlb., VII, 1 nlb., 124. 2 nlb., 1 portr. — C. B. W. sygn. 113.698/I.*

Toż w przekładzie polskim p. t.: *Zwycięski manewr marszałka Piłsudskiego przeciw bolszewikom. Sierpień 1920. Studjum strategiczne.* Z franc. przełożył mjr. dr. Józef Teslar. — Warszawa 1930, Wojsk. Inst. Nauk. Wyd. — Str. 4 nlb., 113, 1 portr. — C. B. W. sygn. 114.437/II.

Studjum historyczno-strategiczne pióra jednego z najwybitniejszych historyków wojskowych francuskich, specjalnego znawcy strategji napoleońskiej, autora szeregu cennych prac z tej dziedziny.

W pracy swej gen. Camon opiera się na dostępnych mu francuskich przekładach „Roku 1920" Marsz. Piłsudskiego. „Nad Wisłą i Wkrą" gen. Sikorskiego, artykułach gen. Faury, pracy Tuchaczewskiego, (w „R. 1920") oraz „La Pologne restaurée" Smogorzewskiego.

Studjum składa się z 2-ch części, z których pierwsza „jest zwięzłą historją manewru rozważanego jedynie ze strategicznego punktu widzenia" druga — „rozbiorem krytycznym tego manewru celem wyciągnięcia z niego pouczających wniosków", drogą zestawienia ze znanemi manewrami napoleońskiemi na tyły prze-

ciwnika, a mianowicie: 1) manewrem nad Wilją (Wilno) z r. 1812 i 2) manewrem nad Izarą (Landshut) z r. 1809.

W operacji Marszałka widzi autor typowy manewr napoleoński na tyły przeciwnika, dzięki któremu, chociaż wykonanemu zbyt szczupłemi siłami ze względu na konieczność użycia większej części wojsk rozporządzalnych pod Warszawą i na lewem skrzydle „Piłsudski wybawił Polskę w ciągu kilku dni i to za cenę bardzo małych strat". Manewr ten zdaniem autora mógłby osiągnąć jeszcze większe wyniki i doprowadzić do całkowitego zniszczenia sił nieprzyjacielskich, gdyby Wódz Naczelny, w trosce o stolicę, nie był zmuszony ustąpić naleganiom swych współpracowników, którzy nie mając wiary w powodzenie tego manewru, chcieli rozwiązania uznawanego przez nich za przezorniejsze, które się wyrażało istotnie w defensywie czynnej na lewym skrzydle".

Praca ta, pomimo swych szczupłych ram, dzięki cechującej autora jasności ujęcia w połączeniu z głęboką erudycją, przynosi szereg bardzo ciekawych uwag, które wywołały już ożywione komentarze w prasie polskiej i francuskiej.

GUICHARD LOUIS — *Histoire du blocus naval (1914 — 1918). <Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale>. Paris, 1929, Payot. Str. 239. — C. B. W. sygn. 114.314/II.*

Autor rozważa zagadnienie blokady morskiej państw centralnych, głównie Niemiec, przedewszystkiem ze względu na jej znaczenie ekonomiczne, nie wojenne. Problem ten w praktyce napotykał na wiele trudności mimo zdecydowanej przewagi aljantów na morzu. W pierwszej linji powodowała je konieczność utrzymywania stosunków handlowych z państwami neutralnemi, nadewszystko z potężnemi Stanami Zjednoczonymi. Dzięki temu nie mogło być mowy o zupełnie ścisłem zablokowaniu mocarstw centralnych. Nacisk dyplomatyczny ze strony aljantów nie mógł neutralnych powstrzymać od handlu z Niemcami. Dopiero proklamowanie ze strony tych ostatnich bezwzględnej walki podwodnej w 1917 r. doprowadziło automatycznie do zupełnej blokady.

W konkluzji stwierdza autor, że ekonomiczne okrążenie Niemiec i ich sojuszników było ważnym czynnikiem zwycięstwa koalicji, chociaż samo było właściwie tylko następstwem przewagi floty koalicyjnej, która sobie panowania nad morzem wydrzeć nie dała.

Ciekawa ta praca dzieli się na 3 części. Pierwsza traktuje o organizacji blokady przez koalicję, druga o skutkach jakie wywołała blokada wśród państw neutralnych w Europie, trzecia o przemianach w życiu gospodarczem i polityce aprowizacyjnej Niemiec, powstałych skutkiem blokady. Sytuacją sojuszników Niemiec autor bliżej nie zajmuje się.

CAMON, *gén. — Campagne de 1866 en Bohême. Avec 2 croquis dans le texte et 2 hars texte. Paris, 1929, Berger - Levrault. Str. VI, 96, 2 szkice. — C. B. W. sygn. 114.315/II.*

Studjum historyczno-strategiczne kampanji prusko-austrjackiej 1866 r. o charakterze dydaktycznym. Autor, znany zaszczytnie pisarz wojskowy francuski, wybitny znawca strategji napoleońskiej, opracował je poraz pierwszy w r. 1902 jako profesor szkoły aplikacyjnej artylerji i inżynierji w Fontainebleau obecnie zaś wydał je dla kandydatów do Wyższej Szkoły Wojennej. Kampanja ta interesuje go zwłaszcza jako rozpoczynająca nowy „pruski" okres w dziejach sztuki wojennej, w którym dominuje liczebność wojsk jako rezultat systematu uzbrojonego narodu. Pragnąc przedstawić system pruski prowadzenia wojny autor staje na stanowisku jednej tylko ze stron walczących, uwzględniając działania austrjackie jedynie w tej mierze, w jakiej były on znane sztabowi generalnemu pruskiemu. Praca składa się z trzech części: pierwszej, obejmującej wstępny okres wojny w następujących rozdziałach: 1) Przyczyny wojny (przygotowanie wojny pod względem wojskowym i politycznym). 2) Porównanie armji pruskiej i austrjackiej. 3) Obustronne plany kampanji. 4) Mobilizację i koncentrację obydwóch armij. 5) Pogotowie na Górnym Śląsku. Część druga p. t. „Operacje" w rozdziałach: 6) Plan pruski ostateczny i kon-

centracja sił pruskich. 7) Działania armji I-szej i armji Elby. 8) Działania armji II-ej. 9) Połączenie armij pruskich. 10) Manewr Sadowy. Część trzecia, obejmuje rozdziały: 11) Bitwę pod Sadową. 12) Okres pobitewny i 13) Rozważania krytyczne, w których autor wykazuje ryzykowność dośrodkowego marszu rozdzielonych armij pruskich, wobec bardziej przedsiębiorczego przeciwnika.

Nieudolność gen. Benedeka, zdaniem gen. Camona, ułatwiła niepomiernie zwycięstwo Moltkemu, natomiast przewaga w uzbrojeniu po stronie pruskiej, miała pomimo wszystko, tylko wtórne znaczenie.

WEYGAND, *gen.* — *Bitwa o Warszawę. Odczyt wygłoszony w Brukseli Warszawa, 1930, Mazowiecka Sp. Wydawn. Str. 30, 1 nlb.* — *C. B. W. sygn. 37.774/II*

Przekład polski krótkiego odczytu o formie popularnej, ujmującego jednak w sposób jasny i treściwy przebieg najważniejszych wypadków kampanji roku 1920.

Autor, powołany najbardziej ze wszystkich cudzoziemców do wypowiedzienia swego sądu o bitwie warszawskiej, podkreśla przedewszystkiem znaczenie wysiłku patrjotycznego całej Polski, która „dzięki silnej woli Rządu, Dowództwa, nieustraszonej odwadze i ofiarności żołnierzy, wierze wszystkich Polaków w losy Ojczyzny, mogła podnieść się z klęski w sposób tak prawdziwie niezwykły".

Podnosi również wartość i doskonałe przeprowadzenie manewru, który, pomimo pewnego ryzyka, wiążącego się z każdem działaniem wojennem, osiągnął niebywały sukces, doprowadzając lekkomyślnie zaangażowane armje nieprzyjacielskie do prawie całkowitego zniszczenia.

FOERSTER WOLFGANG, *archiviste en chef aux Archives d'Empire, lieut. col. en. rés.* — *La stratégie allemande pendant la guerre de 1914 — 1918. Préf. du gén. Weygand. Le comte Schlieffen et la guerre mondiale . Traduction du cdt. L. Koeltz. Avec 12 cartes.* < *Collection de mémoires études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale* >. *Paris, 1929, Payot. Str. 452, 1 nlb.* — *C. B. W. sygn. 114.313/II.*

Francuskie tłumaczenie pracy znanego niemieckiego historyka wojskowego poświęconej dziejom koncepcji strategicznej Sztabu Generalnego niemieckiego w okresie wojny światowej.

Autor daje apologię słynnego planu Schlieffena, dowodząc, że odpowiedzialność za jego wypaczenie ponoszą wyłącznie wykonawcy, nie stojący na wysokości zadania; w pierwszym rzędzie Szef Sztabu Gen. w r. 1914, v. Moltke.

Ze stanowiska doktryny Schlieffena analizuje też wszystkie ważniejsze operacje niemieckie z okresu wojny, uwzględniając przytem całokształt działań prowadzonych na wszystkich frontach.

Praca ta składa się z 3-ch części: I-sza obejmuje ofensywę niemiecką z r. 1914 na froncie zachodnim aż do bitwy nad Marną włącznie, daje charakterystyki Schlieffena i Moltkego, omawia niemiecki plan kampanji na wszystkich frontach, w szczególności na zachodnim, koncentrację i ofensywę niemiecką na froncie belgijsko-francuskim, wreszcie pościg i bitwę nad Marną. Niepowodzenie planu Schlieffena uważa autor za rezultat wypaczenia go przez nieudolnych wykonawców.

Część II-ga poświęcona prowadzeniu wojny przez Falkenhayna, z charakterystyką nowego szefa sztabu i jego systemu „prowadzenia wojny o celach ograniczonych".

Obejmuje wszystkie ważniejsze operacje z tego okresu: wielką ofensywę z r. 1915 na froncie wschodnim „w świetle idei Schlieffena", kampanję bałkańską i bitwę pod Verdun.

Cz. III-cia wreszcie omawia wielkie natarcie niemieckie z wiosny 1918, jako charakterystyczne dla działań trzeciego szefa sztabu gen. niemieckiego Ludendorffa (okres od 21 marca do 4 kwietnia).

W operacjach Ludendorffa widzi autor nawrót do zasadniczej idei Schlieffena — zniszczenia przeciwnika, w przeciwieństwie do działań Falkenhayna. Brak dostatecznych sił nie pozwolił jednak, na stosowanie szerokiego gestu „Mistrza" i spowodował ostateczne niepowodzenie.

Zdaniem Foerstera zasadniczym błędem jest przypisywanie klęski Niemiec Schlieffenowskiej strategji zniszczenia i przeciwstawienie jej strategji wyczerpania przeciwnika, która absolutnie nie mogła doprowadzić do zwycięstwa wobec otoczenia państw centralnych ze wszystkich stron przez przeważające siły koalicji.

Przedmówca francuski, gen. Weygand uważa studjum Foerstera za jedną z lepszych powojennych prac niemieckich z tego zakresu, opartą przytem na dokumentach w znacznej mierze dotąd nie wydanych.

Książkę uzupełnia 12 szkiców.

ROUQUEROL J., *gén. — L'aventure de l'amiral Koltchak. Avec 20 illustrations hors-texte et une carte. (La guerre des Rouges et des Blancs). < Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la Guerre Mondiale > Paris, 1929. Payot. Str. 187, 2 nlb., 9 kart ilustracyj. — C. B. W. sygn. 114.307 II.*

Autor, znany pisarz wojskowy francuski, w swem opracowaniu, któremu daje charakterystyczny tytuł: „Awantura admirała Kołczaka" usiłuje dać apologję działalności Misji Francuskiej na Syberji, podnosząc jej bezinteresowność, ideowość, humanitarność i t. p. wobec licznych zarzutów z różnych stron (sprawa wydania Kołczaka etc.). Nie szczędzi przytem czarnych barw przy przedstawianiu rozkładu i demoralizacji armji rządu syberyjskiego. Złodziejstwa, gwałty i nadużycia białych, zdaniem autora, spowodowały głównie wybuch bolszewizmu na Syberji, gdzie początkowo nie miał wielkich widoków rozwoju.

Wobec zupełnego rozkładu „białych" formacyj rosyjskich, jedyną realną siłą stały się tu wojska czechosłowackie oraz innych narodowości. Wobec jednak ich wyczerpania i nie zastąpienia w swoim czasie posiłkami koalicyjnemi próby utworzenia nowego frontu w Rosji musiały się skończyć katastrofą, zwłaszcza wobec rywalizacji państw działających na tem terytorjum, jak W. Brytanji, a szczególniej Ameryki i Japonji, dążących do osiągnięcia swych własnych celów. Jedynym też realnym rezultatem działalności misji stała się repatrjacja znacznej liczby b. jeńców.

Pierwszy rozdział podaje krótki rzut oka na Syberję, w następnych autor przechodzi kolejno: Rozdz. II. Motywy i warunki interwencji koalicyjnej w Syberji; III. Przybycie misji francuskiej i jej pierwsze zetknięcie się z innymi sprzymierzeńcami i Rosjanami; IV. Dojście do władzy wice-admirała Kołczaka i sprawę atamana Siemienowa; V. Ogólne warunki życia na Syberji; VI. Kolej transsyberyjską. VII. Poszczególne prace Misji francuskiej; VIII. Armje rosyjską i obcokrajowe IX. Tyły; XI. Ofensywę bolszewicką. XII. Ewakuację Omską; XIII. Rewolucję w Irkucku; XIV. Koniec adm. Kołczaka; XV. Powrót wojsk obcokrajowych; XVI. Politykę japońską; XVII. Streszczenie; XVIII. Wnioski.

Ponadto praca zawiera dwa dodatki:

I. Notę o wewnętrznej sytuacji politycznej na Syberji (1917 — 18) i

II. List gen. Syrowego o wypadkach w Irkucku, oraz szereg ilustracyj.

Praca ta, oparta na materjałach Misji, rzuca sporo ciekawego, aczkolwiek może nie zawsze bezstronnego światła na tę interesującą kartę dziejów, wiążącą się również z historją naszej V-ej dywizji syberyjskiej, o której losach i stosunku do nich Dowództwa czeskiego oraz Misji Francuskiej autor nie podaje zbyt wielu szczegółów, choć wypowiada dość ostry sąd o jej wewnętrznej wartości, zarzucając grabieże i nadużycia w stosunku do miejscowej ludności. Łaskawszym jest znacznie na tym punkcie dla armji czechosłowackiej, choć mimochodem wspomina i o jej demoralizacji.

Przyznaje zresztą, że V-ta dywizja oddała pewne usługi w końcowej fazie odwrotu, woli jednak szerzej o tem się nie rozpisywać.

SPIS DZIEŁ OMÓWIONYCH.